UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

2022 Aneta Kratochvílová

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky a logopedie

Etopedické aspekty edukační práce trenérů žáků a dorostu v ledním hokeji

Bakalářská práce

Autor: Aneta Kratochvílová

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Vedoucí práce: Mgr. Martin Kaliba, Ph. D.

Hradec Králové 2022

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	**Aneta Kratochvílová**
Studium:	P19P0306
Studijní program:	B7506 Speciální pedagogika
Studijní obor:	Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Název bakalářské práce:	**Etopedické aspekty edukační práce trenérů žáků a dorostu v ledním hokeji**
Název bakalářské práce AJ:	Etopedic aspects of educational work of coaches of pupils and adolescents in ice hockey

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na oblast edukační práce trenéra ve výkonnostním sportu u dětí se zaměřením na lední hokej u cílové skupiny žáků ve věku 11 až 15 let. Cílem teoretické části je vymezit koncept primární, sekundární a terciární prevence rizikového chování u dětí a mládeže v kontextu současné etopedie, popsat možné druhy rizikového chování vyskytující se u dětí v prostředí kolektivního sportu. Dále vymezit možné pojetí trenéra jako sekundárního činitele prevence (intermediátora) a možnosti specifické i nespecifické prevence v rámci aktivit sportovního klubu v souvislosti s edukačními specifiky dětí v prostředí kolektivního sportu. Cílem práce je popsat přístup trenérů k problematice rizikového chování u žáků (hráčů), využívané edukační strategie jejich prevence a intervence a pohled na etopedické aspekty role trenéra v rámci aktivit klubu. Z metodologického hlediska bude využita metoda dotazování.

- MIOVSKÝ, Michal. *PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ VE ŠKOLSTVÍ . Praha: Univerzita Karlova, 2015. ISBN 978-80-7422-392-1.*
- *KACHLÍK, Petr, Věra VOJTOVÁ a Karel ČERVENKA. EDUKAČNÍ PŘÍSTUPY K DĚTEM V RIZIKU, S PROBLÉMY A S PORUCHAMI V CHOVÁNÍ . Brno: Masarykova Univerzita, 2019. ISBN 978-80-210-9379-9.*
- *SLEPIČKA, Pavel, Irena SLEPIČKOVÁ a Jiří MUDRÁK. Rizikové chování ve sportu dětí a mládeže . Univerzita Karlova: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-4048-8.*
- *MARTENS, Rainer. Úspěšný trenér . 3., dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1011-0.*
- *BLAŽKOVÁ, Blanka. Vybrané formy rizikového chování . Praha: Raabe, 2011. ISBN 978-80-87553-25-1.*

Garantující pracoviště:	Katedra speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Martin Kaliba, Ph.D.
Oponent:	Mgr. et Mgr. Martin Skutil, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 10.2.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 5. 4. 2022 .....

Aneta Kratochvílová

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Kalibovi, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady, ochotu a trpělivost při tvorbě této práce. Dále bych ráda poděkovala vedoucímu opočenské mládeže, panu Burymu, za cenné rady a poznatky. Poděkování patří také všem zúčastněným respondentům, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout, za čas a ochotu sdělit své názory a zkušenosti.

Anotace

KRATOCHVÍLOVÁ, Aneta. *Etopedické aspekty edukační práce trenérů žáků a dorostu v ledním hokeji*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2022. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku etopedických aspektů edukační práce trenérů mládeže v ledním hokeji, zejména pak na kategorii žáků a dorostu, jelikož tyto kategorie jsou nejnáchylnější ke vzniku rizik v chování. Práce se v úvodu zabývá hlavně prevencí a rizikovým chováním obecně, ale i konkrétním ve sportu, zmíněn je doping, agrese a podvádění. Následně pak v práci najdeme volný čas a sport a jejich vliv v prevenci, závěrem je pak vysvětlena role trenéra a vzdělávání trenérů v České republice. Cílem této bakalářské práce je zmapovat míru prevence v českých hokejových klubech, dále zjistit míru výskytu rizikového chování v tomto prostředí a názory trenérů na problematiku prevence a rizikového chování. Z metodologického hlediska kvalitativního výzkumu je využit anonymní dotazník, na který odpovědělo 38 respondentů.

Klíčová slova: prevence, rizikové chování, sport, trenér

Annotation

KRATOCHVÍLOVÁ, Aneta. *Ethopedic aspects of educational work of young junior and youth category ice hockey trainers*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. Bachelor thesis.

This bachelor thesis is focused on the issue of ethopedic aspects of ice hockey trainers‘ educational work, mainly in young junior and youth category as in these categories risky behaviour is most likely to appear. The beginning of the thesis deals mainly with prevention and risky behaviour not only in general, but also in that specific sport, doping, aggression and cheating are also mentioned. Furthermore the thesis deals with leisure time and sport and their influence on prevention, finally the role of trainers and trainer education in the Czech Republic are explained. The aim of this thesis is to reveal the prevention extent in czech hockey clubs, find out the amount of risky behavior in this environment and trainers‘ opinions on the issue of prevention and risky behavior. From the methodological point of view of qualitative survey I used an anonymous questionnaire which was completed by 38 respondents.

Key words: prevention, risky behaviour, sport, trainer

Obsah

Úvod 9

1 Rizikové chování 11

1.1 Rizikové chování typické pro děti ve starším školním věku 12

1.2 Rizikové chování ve sportu 16

2 Prevence 20

3 Volný čas a jeho role v prevenci 22

4 Sport a jeho role v prevenci 25

4.1 Trenér 25

5 Uvedení do praktické části 32

5.1 Vymezení cílů 32

5.2 Výzkumné metody 32

5.3 Popis respondentů 33

5.4 Výzkumná část 33

5.4.1 Základní informace o respondentech 33

5.4.2 Zkušenosti a názory respondentů na prevenci v ledním hokeji 37

5.4.3 Zkušenosti respondentů s rizikovým chováním u hráčů a způsob řešení daných problémů 41

5.4.4 Přístup respondenta k hráčům 47

5.4.5 Názory na fair-play hru 51

Závěr 53

Seznam použité literatury 55

Seznam grafů 57

Seznam zkratek 59

Úvod

Sport patří mezi nejčastější zájmové aktivity jak mládeže, tak i dospělých. Jedná se o pohybovou aktivitu, ve které se rychle střídá mnoho emocí. Pro někoho je sport povolání, ale pro většinu je to koníček, kterým vyplňují svůj volný čas. Jinak tomu není ani u mládeže, která mnohdy sportem tráví veškerý volný čas. V dnešní době odborníci často poukazují na rozvoj rizikového chování z důvodu nevhodného vyplnění volného času, ale na rizika spojená se smysluplným trávením volného času již nikdo neupozorňuje, což mne přijde jako chyba. Právě ve výše zmíněném sportu nalezneme mnoho rizik, ačkoliv se to mnohým může zdát nepochopitelné. Sport dává dítěti řád, učí ho přijímat výhru, ale i prohru, učí ho respektovat pravidla, soupeře, připravuje ho i po fyzické stránce. U kolektivních sportů se zase dítě učí spolupráci a fungování v týmu. Ale co když má dítě nesprávný vzor, nebo trenéra, který ho naopak vede k porušování pravidel fair – play? Toto ale i mnoho dalších aspektů může zvýšit výskyt rizikového chování.

A právě z výše zmíněného jsem si vybrala toto téma – etopedické aspekty edukační práce trenérů žáků a dorostu v ledním hokeji. Lední hokej jsem si zvolila z důvodů trávení volného času v hokejovém prostředí. Hokej nejen aktivně hraji, ale účastním se i tréninků mládeže jak na ledě, tak i mimo led, ale například i na hokejových soustředěních, kde působím jako pedagogický dozor. I proto jsem měla několikrát možnost vidět, jak vhodně či nevhodně se chovají trenéři, hráči, rodiče, ale i rozhodčí. Byla jsem svědkem mnohých situací, kdy trenér zasáhl správně, ale i naopak. Z pohledu hráče také vím, jak je mnohdy těžké udržet emoce. I přes to jsou ale pro mě některé zákroky hráčů či pokyny trenérů nepochopitelné. Například nucení hráčů do zranění protihráče, hra za hranicí fair – play, nebo agresivní fauly s cílem vyřazení soupeře ze hry. Velké riziko vidím také v nepřiměřeném tlaku, kterému jsou hráči vystaveni již od útlého věku. Tlak je na děti vyvíjen nejen ze strany rodičů, ale častokrát i ze strany trenéra. Někteří rodiče mají přehnané ambice, jen co si jejich potomek nasadí brusle, už v něm vidí nového Jágra, nutí ho do tréninku, jsou přehnaně kritičtí, nedokážou dítě pochválit, a právě tyto situace se stávají pro dítě rizikové, je tedy třeba, aby zde zasáhl trenér. Dalším aktuálním problémem je hraní na výsledek, kdy je již od přípravek vyžadováno vítězství. Právě nepřiměřený tlak může vést hráče bud ke hře za hranicí fair-play, nebo například k užívání dopingových látek. Právě zkušenosti s těmito situacemi mě inspirovaly k napsání této bakalářské práce. Inspirací se mi zároveň stal nově uvedený český film Smečka, který přesně ukazuje na problematiku rizikového chování v hokejovém prostředí.

Mým cílem je zjistit názory a postoje českých hokejových trenérů na prevenci rizikového chování a rizika s hokejem spojená. Zmapovat dostupnost prevence ve sportu, konkrétně pak v ledním hokeji. Dále zjistit jejich zkušenosti s danou problematikou, ale také úroveň vzdělávání trenérů u nás.

Předpokládám, že postoj trenérů k prevenci bude spíše negativní a nebudou ji považovat za důležitou. Očekávám ale, že většina trenérů bude mít zkušenosti s ambiciózními rodiči či s šikanou, naopak neočekávám mnoho zkušeností s dopingem.

1 Rizikové chování

Dříve byl používán termín sociálně-patologické jevy, který je dnes nahrazen pojmem rizikové chování. Pod pojmem rizikové chování rozumíme podle pana Miovského takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost [Miovský, 2015: 28].

Naopak Nielsen se Sobotkovou chápou rizikové chování jako komplexní pojem, kterým se zabývá spousta oborů. V rámci etopedie je toto chování chápáno jako chování, které přímo nebo nepřímo ústí k poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí. [Nielsen, Sobotková, 2014: 40]

Další podrobnou definici nám také poskytuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.

Klasifikace dle MŠMT v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízení:

- Agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, domácí násilí, krizové situace spojené s násilím, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie, krádeže, loupeže, vydírání, vyhrožování.
- Záškoláctví.
- Závislostní chování, užívání různých typů návykových látek, netolismus, gambling
- Rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů.
- Spektrum poruch příjmů potravy.
- Negativní působení sekt.
- Sexuální rizikové chování. [MŠMT, online, 2010]

Klasifikace dle Miovského [2015: 29]:

- Záškoláctví
- Šikanu a extrémní projevy agrese
- Extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě
- Rasismus a xenofobie
- Negativní působení sekt
- Sexuální rizikové chování
- Závislostní chování (diktologie)

Klasifikace dle Nielsena a Sobotkové [2014: 40-41]:

- Záškoláctví
- Lhaní
- Agresivita, agresivní chování
- Šikana, kyberšikana, násilné chování
- Obecně kriminální jednání
- Vandalismus
- Závislostní chování
- Rizikové chování na internetu
- Rizikové sexuální chování
- Rizikové chování v dopravě
- Extrémně rizikové sporty, hazardní aktivity
- Užívání anabolik a steroidů
- Nezdravé stravovací návyky
- Extremismus
- Xenofobie, rasismus, intolerance, antisemitismus

V literatuře najdeme mnoho definic rizikového chování, které jsou si velice podobné, někteří autoři je mají podrobnější, pro moji práci je mi nejbližší definice podle pana Miovského, ze které budu dále vycházet.

1.1 Rizikové chování typické pro děti ve starším školním věku

Každý autor toto období nazývá trošku jinak, typické jsou pojmy jako dospívání, puberta nebo starší školní věk. Ani věkové rozmezí není přesně stanovené. Pavel Kabíček [2014] například toto období vymezuje jako dospívání a přiřazuje mu věk od 10 do 19 let. Naopak Zdeněk Matějíček s Marií Pokornou [1998] označují období mezi 10. a 15. rokem jako starší školní věk.

Já osobně se přikláním k definici druhé, protože období po 16. roce beru již jako adolescenci a tato věková skupina již neodpovídá věkové skupině, kterou jsem si pro svoji práci zvolila.

Puberta je velmi složité období, kde si jedinec prochází řadou změn ať už hormonálních tak i fyzických. *„Základním spouštěčem těchto změn jsou neuroendokrinní a neurální změny.“* [Nielson, Sobotková, 2014: 8]

Toto období je velmi rizikové právě kvůli identifikaci dětí s vrstevnickými skupinami. Zatímco pro děti přibližně do třetí třídy základní školy je dospělý bezmeznou autoritou, u jedinců v pubertě je tomu přesně naopak. Puberta se proto také často nazývá jako druhé období vzdoru, které je ale značně rizikovější.

„Sklon experimentovat s rizikem je věku dospívání odnedávna vlastní, za normální součást vývoje však lze považovat pouze jeho přechodné trvání a také jeho omezenou míru, která ještě neznamená ohrožení jedince a nepředstavuje chování problémové. V posledních desetiletích přibylo mladých, kteří přijímají rizikový – problémový způsob života, jehož možné následky je ohrožují a nezřídka i poškozují.“ [Kabíček, 2014: 32-33]

Záškoláctví

„Záškoláctví je často spojeno s dalšími typy rizikového chování. Dítě tímto chováním často řeší konfliktní situace v rodině, ve škole či výchovných institucích. K záškoláctví mají primárně sklon především děti, které se subjektivně cítí neúspěšné, nezařazené ve skupině anebo prožívají úzkost a strach v prostředí, ve kterém se pohybují.“ [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 57]

Šikana

Šikana patří mezi nejzávažnější jevy a nesouvisí jenom se školou a netýká se pouze dětí a mládeže. Slovo šikana je odvozeno od francouzského slova „chicane“, což v překladu znamená zlomyslné týrání, obtěžování, sužování, pronásledování. [Říčan, 1995: 25]

Definice*:*
„Šikana představuje formu násilí a tzv. psychotraumatizace ve skupině, je jednou z forem syndromu CAN, chováním, které lze charakterizovat jako asociální. Jedná se o agresivní jednání, pomocí kterého šikanista způsobením fyzických nebo psychických útrap zjednává či udržuje převahu nad svou obětí.“ [Bendl, 2003: 26]

MŠMT definuje šikanu jako: *„Šikanování je agresivní chování dítěte, žáka/žákyně, studenta/studentky (dále v textu pouze ‚žák‘) vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované (nikoliv nutně) chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně a/nebo sociálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoúčelností agrese.“* [MŠMT, online, 2016]

„Jakékoliv chování, jehož záměrem je opakovaně ubližovat, ohrožovat nebo zastrašovat jiného člověka, případně skupinu lidí.“ [Policie ČR, online]

Podoby šikany:

- Přímá
- Nepřímá (agresor k šikaně často používá prostředníka)
- Kyberšikana (šikana v online prostředí)

  [MŠMT, online, 2016]

Další dělení šikany:

- Fyzická (bití, kopání)
- Slovní a zastrašování (vulgarismy, zesměšňování)
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi
- Násilné a manipulativní příkazy

  [Policie ČR, online]

Extrémně rizikové sporty a rizikové chování v dopravě

Tato forma rizikového chování lze definovat jako záměrné vystavování sebe nebo ostatních nepřiměřeně vysokému riziku újmy na zdraví, v krajních případech až ohrožení na životě, a to jak ve sportu, tak i v dopravě. [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 62]

Rasismus a xenofobie

„Obecně jde o soubor projevů směřujících k potlačení zájmů a práv menšin a neschopnost akceptace odlišností, který v rámci primární prevence třídíme do kategorií rasismus a xenofobie.“ [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 62]

Negativní působení sekt

Toto působení lze chápat jako soubor psychologických, sociálních, ekonomických a dalších důsledků jejich působení. Sektou rozumíme jakoukoliv uzavřenou skupinu, která se odlišuje od okolí vlastním ideologickým konceptem. Postupně dochází k sociální izolaci. [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 62].

Sexuální rizikové chování

Za toto chování lze považovat soubor behaviorálních projevů, které doprovázejí sexuální aktivity. Je zde i riziko zdravotní a sociální. Toto chování může být v kombinaci s dalšími

riziky, jako je například užívání návykových látek. [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 62]

Závislostní chování

„Závislost je to, co odpovídá definici závislosti podle Mezinárodní klasifikace nemocí." [Nešpor, 2000: 14]

Závislost je takové jednání, kdy jedinec dává dané látce nebo více látkám přednost před vším ostatním. Závislost se dá také charakterizovat jako touha po látce. Určité druhy chování nejsou oficiálně považovány za závislost a neobjevují se v klasifikaci, mají však podobné rysy a je třeba jim také věnovat pozornost. Za toto chování lze označit: závislost na práci, závislost na internetu/počítačových hrách, závislost na sexu, závislost na nakupování a další. [Nešpor, 2000: 14-15]

Druhy závislosti:

- F10.2 Závislost na alkoholu
- F11.2 Závislost na opioidech
- F12.2 Závislost na kanabinoidech
- F13.2 Závislost na sedativech nebo hypnotikech
- F14.2 Závislost na kokainu
- F15.2 Závislost na jiných stimulanciích, včetně kofeinu a pervitinu
- F16.2 Závislost na halucinogenech
- F17.2 Závislost na tabáku
- F18.2 Závislost na organických rozpouštědlech
- F19.2 Závislost na několika látkách nebo jiných psychoaktivních látkách

[Nešpor, 2000: 15]

Znaky závislosti:

- Silná touha
- Potíže se sebeovládáním
- Somatický odvykací stav
- Růst tolerance (potřeba většího množství látky)
- Zanedbávání zájmů
- Pokračování v užívání přes jasný důkaz škodlivých následků

[Nešpor, 2000: 16-25]

Specifika působení návykových látek u dětí a dospívajících:

- Závislost se vytváří rychleji
- Vyšší riziko těžších otrav
- Vyšší riziko nebezpečného jednání
- Zaostávání v psychosociálním vývoji
- I pouhé experimentování s látkou vede k problémům
- Časté přecházení z jedné látky na druhou

[Nešpor, 2000: 54]

1.2 Rizikové chování ve sportu

Pokud budeme na sport nahlížet jako na volnočasovou aktivitu, kde děti tráví svůj volný čas, lze zaznamenat většinu výše zmíněných jevů. Hlavně pokud hovoříme o čase stráveném před a po tréninku v zázemí sportoviště, jako jsou například šatny nebo sprchy, kde se povětšinou odehrává šikana či jiné rizikové jevy a to hlavně z důvodů nepřítomnosti trenérů. Na šikanu, probíhající v zázemí hokejového stadionu, upozorňuje i nový český film Smečka.

V této kapitole se budu věnovat definici nejčastějších forem rizikového chování objevující se ve sportu u dané cílové skupiny, tedy u žáků a dorostu.

Pokud se ale zaměříme na hru samotnou, lze navíc podle Slepičky, Slepičkové a Mudráka zaznamenat tyto jevy: DOPING, AGRESE, PODVÁDĚNÍ [2018].

Doping

Často se doping objevuje u jedinců, u kterých je kladen enormní důraz na výkon, tím se jedinec dostává pod tlak, velkou roli zde sehrává také snadná dostupnost dopingových látek. Problematika dopingu není spojována pouze s výkonnostním sportem, ale i s rekreačním, kdy se jedinec snaží dosáhnout co nejlepších výsledků ve snaze se vyrovnat ostatním nebo se naopak mezi ostatními vyniknout. Doping ale nenarušuje pouze fair-play hru, ale způsobuje mnoho zdravotních problémů. Doping také podporuje agresivní a násilné chování. [Slepička, Slepičková, 2018]

Jelikož je doping hlavně záležitostí starších jedinců, začínající převážně adolescencí, nebrala bych doping jako hlavní problém u mé cílové skupiny, avšak bych

v souvislosti s dopingem hovořila opět o negativním dopadu na děti, pokud vezmeme v potaz například dopingové kauzy z olympiády či jakékoliv jiné kauzy související se sportovcem. Pak můžeme doping řadit mezi faktory ovlivňující rizikové chování u dětí.

Agrese

Jelikož máme i odvětví sportu, kde je agrese tzv. součástí a je téměř nařízená, i když omezená pravidly (box, karate atd.), budu zde mluvit především o agresi vztahující se k lednímu hokeji.

Lední hokej patří do skupiny sportů, kde je umožněn fyzický kontakt, který ale není podle pravidel podstatou hry, bohužel ale, jak uvádí Slepička [2018: 136], se agrese stává čím dál víc podstatou hry s cílem zastrašit nebo vyřadit soupeře. Často se agrese stává taktikou, kdy například trenér vyžaduje od hráčů agresivní hru. Agrese v profesionálním sportu je používána na zvýšení divácké atraktivity, kdy například v ledním hokeji jsou k vidění předem domluvené bitky, které jsou do značné míry rozhodčím tolerovány. Právě tento jev má negativní dopad na děti, které se pak snaží prvky agresivní hry viděné v médiích přenášet i do své hry.

Dělení agrese podle interakce, jejíž výskyt je patrný i ve sportu:

- Fyzická aktivní přímá (například tlučení hokejkou)
- Fyzická aktivní nepřímá (pověření někoho k napadení jiné osoby)
- Fyzická pasivní přímá (fyzické bránění)
- Fyzická pasivní nepřímá (odmítnutí splnit požadavky)
- Verbální aktivní přímá (nadávky)
- Verbální aktivní nepřímá (pomluvy)
- Verbální pasivní přímá (odmítnutí s někým mluvit)
- Verbální pasivní nepřímá (nezastat se někoho)

[Slepička, Hošek, Hátlová, 2011: 169]

Slepička [2018: 136] v souvislosti s agresí uvádí i:

- **Autoagresi**, = Sportovec není spokojen se svým výkonem. I této problematice by měl trenér věnovat pozornost, zachytit tento problém včas a pomoci sportovci se s touto problematikou vyrovnat.

- **Hostilní agrese** = Vychází z aktuálního psychického stavu. Vychází často z frustrace či z nespokojenosti s výkonem, s cílem poškodit soupeře. Tato agrese je vždy v rozporu s pravidly.
- **Instrumentální agrese** = V tomto chování většinou nehrají roli emoce. Tento typ agrese je používán k dosažení cíle, tedy vítězství. Pak lze mluvit také o taktické agresi, která má za cíl rozhodit soupeře, vyvést ho z psychické rovnováhy a tím tak získat výhodu a snadnější vítězství.
  [Slepička, 2018: 136-137]

Pokud toto chování nebude u dětí usměrňováno a ukazováno jako nevhodné, ponese si dítě tento typ hry dál a stane se tak rizikovým nejen pro něj, ale i pro jeho okolí. I v této souvislosti můžeme hovořit o médiích, které právě často ukazují situace, kdy si sportovec vybíjí agresi například nadávkami či rozbíjením věcí. Média toto chování ukazují s cílem pobavit diváky, avšak málokdo si uvědomuje, že toto rádoby vtipné chování si děti často převezmou a přenášejí ho do své hry. Hovoříme zde například o zlomení hokejky při obdržení gólu, nebo o mlácení tenisovou raketou o zem při nezdaru. *„Tato přenesená agrese je pozorovatelná i v chování sportujících dětí mnohdy napodobujících chování dospělých sportovců.“* [Slepička, 2018: 137]

„Vzhledem k tomu, že pro sportující děti a mládež je prostředí sportu jedním z rozhodujících sociálních prostředí, ve které se odehrává jejich socializace, bude jejich tendence k projevům agrese ve sportu modifikována zejména intenzitou a frekvencí projevů agrese ve sportu u dospělých.“ [Slepička, Slepičková, Mudrák, 2018: 141]

O tom, jak velký vliv mohou mít média na rozvoj rizikového chování u dětí, hovořím v další kapitole.

Sport a zejména lední hokej poskytuje mnoho situací, kde se dítě tzv. učí agresi. *„Zjednodušeně řečeno jde o to, kdo může být faulován, co udělat pro to, abych nebyl faulován soupeřem, a za jakých okolností lze užít faulování jako odpověď na akci soupeře, a to vše se snahou nebýt za to sankcionován vnějším prostředím.“* [Hátlová, Hošek, Slepička, 2009].

Častokrát se na zvyšující agresi podílejí i sami rozhodčí, kdy svým laxním přístupem nechají hru zajít tak daleko, že se hráči předhánějí, kdo předvede agresivnější zákrok. Sama mám bohužel s touto situací zkušenosti a dá se říct, že takováto hra je kolikrát nebezpečnější než jeden agresivní jedinec. Pokud již na začátku utkání rozhodčí

ukáže, že agresivní hru tolerovat nebude, hráči od této hry převážně ustoupí, poněvadž nechtějí většinu utkání sledovat z trestné lavice. Z toho tedy vyplývá, že na vzrůstající agresi mají podíl i rozhodčí a pokud chceme hráče již od dětství učit fair-play hře bez přehnané agresivity, je třeba, aby i rozhodčí měli tento cíl. A právě z tohoto důvodu je důležité, aby trenér, ale i rodiče měli vyhraněný názor na agresi a dávali dítěti přesně najevo, co je tolerováno a co nikoliv, a to i přes to, že rozhodčí agresivní zákrok toleruje.

Podvádění

Princip fair-play by měl být základním znakem ve sportu, zejména pak v mládežnickém sportu. Podvádění úzce souvisí s agresí a dopingem. Opět zde hrají roli přehnané nároky kladené na dítě, kdy se právě toto může stát tzv. spouštěčem podvádění, kdy se dítě snaží být úspěšné za každou cenu a mnohdy zachází za hranice fair-play hry. Je však třeba na tuto problematiku nahlížet komplexně, kdy má podvádění vliv na utváření morálky a hodnot jedince. Pokud se tedy dítě naučí obcházet pravidla a bude mu to přinášet úspěch, pravděpodobně si toto chování zautomatizuje a přenese si ho do běžného života. Za podvádění lze považovat jakékoliv překročení či obejití pravidel s cílem získání výhody nad soupeřem.

Problematické jsou opět média, která často problematiku podvádění prezentují nevhodným způsobem.

2 Prevence

Základní klasifikace prevence

Primární prevence

Cílem primární prevence je předcházení a minimalizování rizikových projevů chování. Dále je jejím cílem rozvoj pozitivního sociálního chování a rozvoj zdravého životního stylu. Primární prevence má jako cílovou skupinu hlavně lidi, kteří se ještě s daným rizikem nesetkali, dále si primární prevence klade za cíl oddálit první zkušenosti s rizikem (například oddálit první zkušenosti s cigaretou u dětí) případně naučit, jak to dělat bezpečně – snížení rizik, pokud už není jiná možnost.

„Jejím cílem je předcházet např. nemoci ještě před jejím vznikem.“ [Švarcová, 2002: 20]

„Předcházení např. užití drogy u populace, jež s ní dosud není v kontaktu, potažmo alespoň odložení kontaktu s drogou do vyšších věkových kategorií.“ [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 9]

Sekundární prevence

Sekundární prevence se zaměřuje na osoby, u kterých již rizikové chování vzniklo, ale není ještě tak závažné. Důležitá je včasná diagnostika.

„Prevence se provádí poté, co např. nemoc vznikla, ale ještě, než způsobila poškození.“ [Švarcová, 2002: 20]

Zabývá se rizikovými jedinci, nebo jedinci, u kterých je pravděpodobný rozvoj rizikového chování. Pracuje ale také s jedinci, u kterých je pravděpodobné, že se stanou obětí. [Bělík, 2018: 38]

„Předcházení vzniku, rozvoji a přetrvávání závislosti u osob, jež jsou již např. užíváním drog zasaženy a postiženy, nebo se na nich dokonce staly závislými.“ [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 9-10]

Terciální prevence

„Ta se provádí poté, co např. nemoc vznikla a způsobila poškození, jejím cílem je zabránit dalším škodám.“ [Švarcová, 2002: 20]. V této prevenci je hlavním cílem předejít dalším škodám.

Jde hlavně o resocializaci narušených osob se snahou předcházet rizikům. S terciální prevencí úzce souvisí pojem harm reduction, který označuje snižování rizik, které vyplývají již ze vzniklé sociální deviace. [Bělík, 2018: 39]

„Předcházení vážnému a trvalému zdravotnímu či sociálnímu poškození plynoucímu např. z užívání drog – zahrnuje sociální rehabilitaci, doléčování, podporu v abstinenci i prevenci zdravotních rizik u neabstinujících.“ [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 10]

Další klasifikace prevence

Všeobecná prevence

Cílovou skupinou je běžná populace. Dělení zde probíhá pouze podle věku, ale neorientuje se na rizikové skupiny.

Zaměřuje se na celou populaci nebo i na dané lokality (například jedno město). [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 10]

Selektivní prevence

Je poskytovaná cíleně podle charakteru rizikového chování. Je náročná nejen časově, ale i prostředkově. Tato prevence je cílená na jedince, u kterých se objevil jeden či více druhů rizikového chování. [Švarcová, 2002].

Zaměřuje se na určité skupiny, u nichž je vyšší riziko než u ostatních skupin. [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 10]

Indikovaná prevence

Je určena jedincům, kteří se již s rizikovým chováním setkali, experimentují s ním. [Švarcová, 2002]

Zaměřuje se na jedince, u kterých se vyhodnocuje míra rizika. [Hutyrová, Růžička, Spěváček, 2013: 10]

3 Volný čas a jeho role v prevenci

Definice pojmu volný čas

Za volný čas se považuje doba, kdy se jedinec věnuje pouze činnostem, které ho zajímají a které si sám vybírá. Z počátku organizují volný čas dítěte rodiče, v pozdějším věku si vybírá aktivity samo dítě. Rodiče by měli mít ale dohled nad tím, aby jejich dítě trávilo volný čas smysluplně a vyhnulo se tak riziku rozvoje rizikového chování.

Pávková [2002: 13] hodnotí volný čas takto: *„Pod pojmem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nezahrnujeme vyučování a s ním související činnosti, sebeobsluhu, péči o zevnějšek, povinnosti v rodině a domácnosti a další časové ztráty.“*

Naopak Průcha, Walterová a Mareš [2001] uvádějí: *„Volný čas je možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil.“*

Další definicí je také: *„Volný čas osvobozuje od povinností určitého druhu, je svobodnou volbou.“* [Knotová, Dumazedier, 2011: 27]

O volném čase dětí a mládeže je možné se dočíst i v Úmluvě o právech dítěte, kde je zdůrazněna důležitost pedagogického ovlivňování volného času dětí, jelikož se děti samy neumí orientovat ve všech oblastech zájmových činností. Je proto třeba jim činnosti nabízet a nenásilně je vést! Dítě musí chtít samo. Míra ovlivňování volného času dítěte záleží na jeho věku. Dítě by se také mělo postupně učit organizovat si svůj volný čas samo. Vždy je však třeba dohled. Výchově ve volném čase by se neměla věnovat pouze rodina, ale mělo by být využito institucí k tomu určených. Sama rodina nedokáže zabezpečit všechny oblasti výchovy ve volném čase, a to zejména potřebu kontaktu s vrstevníky, měla by mít však přehled o tom, kde jejich dítě tráví volný čas a popřípadě dítě vést a usměrňovat. [Pávková, 2008: 13-14]

Volnočasové aktivity jako prevence:

V prevenci rizikového chování hraje zásadní roli MŠMT. Specifickou i nespecifickou prevenci zajišťují ve školách bud samotní pracovníci, nebo neziskové organizace. Tyto programy jsou zaměřeny hlavně na primární prevenci.

Pávková [2008: 42] uvádí, že aby působil volný čas dětí zároveň jako preventivní program, je potřeba, aby zahrnoval nejen preventivní složku, ale i rozvojovou.

Média a jejich vliv

„Média jsou také prostředek zábavy a určují nejběžnější způsoby trávení volného času.“ [McQuail, 1999: 21] A právě proto patří média mezi největší a stále rostoucí odvětví.

Vlivem médií na společnost, ale i na jedince se zabývá řada institucí, ale i odborníků. Je však těžké dokázat přímý vliv médií, jelikož člověka ovlivňují nejen média, ale i ostatní sociální jevy. Ovlivňování lze dělit na dvě části a to:

1) Vliv médií

2) Vliv obsahu, který nabízejí

Dále můžeme na problematiku koukat také z tohoto pohledu:

1) jako **sociální fakt sám o sobě** (jak se televize, rozhlas a tisk – jako svébytné jevy – už svou vlastní existencí, bez ohledu na obsah, podílejí na podobě soukromého i veřejného života,
2) z hlediska nabízených **obsahů**, (snažit se přijít na to, jak může ten či onen obsah působit na příjemce, popřípadě na společnost).

Pávková ve své publikaci rovněž uvádí, že vidí ve sledování televize u dětí riziko, jelikož děti tráví svůj volný čas pasivním sledováním televize, což není pro jejich vývoj vhodné. [Pávková, 2008: 16]

„Žijeme v době masmédií, která vstoupila do života každého z nás, provázejí nás doslova na každém kroku, ovlivňují celou společnost. Jsou významným zdrojem informací, ale i sugestivním nástrojem dezinformací. Mohou člověku být přítelem i nepřítelem.“ [Kraus, 2014: 113-114]

Podle Hofbauera [2010: 116] média *„ovlivňují vzdělávání a výchovu, volnočasový život i společenskou angažovanost současných dětí, mládeže i dospělých.“*

Média hodnotí také Slepička, který upozorňuje na jejich nevhodnost hlavně z důvodu přenášené agrese do sportu. Podle Slepičky se nejen v médiích, ale i na internetu a v počítačových hrách objevuje příliš mnoho násilí. *„Vzhledem k tomu, že zejména dětská populace není ještě dostatečně zkušebně vybavena k odlišení virtuálního a skutečného světa, lze předpokládat, že v souladu s výše uvedenou teorií dochází k napodobování takového chování a jeho zařazování do vzorců vlastního chování.“* [Slepička, Slepičková, Mudrák, 2018: 140].

Je tedy zřejmé, že právě média mohou u dětí vyvolávat násilné chování. Je tedy na rodičích, jak velký přístup dítěti k televizi a internetu dovolí a zda budou mít jeho činnost pod kontrolou. S touto problematikou také úzce souvisí **sportovní vzory**, které právě díky výše zmíněným médiím můžeme každodenně vidět řadu sportovců, ať už při nějakém úspěchu, nebo při různém nevhodném chování. Že je pozornost médií zaměřena hlavně na negativní jevy, upozorňuje Dovalil a Rychtecký, jako *„finanční příjmy, přestupy, aféry a skandály jejich veřejného i soukromého života. Téměř utajena bývá jejich příprava k výkonům, jejich úsilí, odříkávání, překonávání mnoha překážek, rizik (např. zranění) apod.“* [Dovalil, Rychtecký, 2010: 62]. Opačný názor zastává Vrabec s Petranovou, kteří ve své publikaci uvádějí, že *„sportovci působí na mnohé mladé lidi jako výrazné a inspirativní vzorové podněty.“* [Vrabec, Petranová, 2013: 160-161]

Samotné sportovní vzory jako takové u dětí rizikové chování nezpustí, záleží ale na přístupu okolí, zejména trenérů a rodičů, jak tuto problematiku uchopí. Jestliže dítěti nevhodné chování okoukané od jeho sportovního vzoru dovolí, či dokonce schválí, dá se potom sportovní vzor považovat za rizikový. Pokud k tomu však trenér či rodič přistoupí zodpovědně a vysvětlí dítěti nevhodnost chování, bude riziko minimální.

Shrnutí

Na závěr lze tedy říct, že volný čas plní složku výchovnou i preventivní, pokud má dítě správně zvolené aktivity. Zároveň se ale volný čas může stát velmi rizikovým, pokud nemá dítě smysluplné využití a rodiče se o jeho volný čas nezajímají, je proto velmi důležité, aby se rodiče o volný čas svého potomka zajímali a pomohli mu najít vhodné vyplnění času. Pak je riziko projevu negativního chování menší.

4 Sport a jeho role v prevenci

Kolektivní sport

Kolektivní sportem nazýváme činnost dvou a více jedinců mající společný zájem a společný cíl, povětšinou je společným cílem výhra.

„Kolektiv neboli skupina se skládá ze dvou a více jedinců, kteří mají společný zájem např.: sport. Jedince mohl do skupiny svést podobný zájem, způsob komunikace, záliba ve stejné aktivitě, přátelství apod. Společná komunikace, důvěra a znalost herních dovedností ostatních hráčů v kolektivní hře zvyšuje pozitivní výkony a úspěchy v týmu.“ [Majorová, 2016: 19]

„Jak z názvu vyplývá, jedná se kolektiv hráčů. Ve hře jsou dvě skupiny hráčů, které nastupují proti sobě. Více než individuální výkony jedince rozhoduje sehranost týmu a její součinnost. Nejoblíbenější kolektivní sporty v České republice jsou fotbal, hokej, volejbal, basketbal a rychle rostoucí florbal.“ [Michalíková, 2015: 9]

Lední hokej

Právě lední hokej patří mezi nejoblíbenější kolektivní sporty a to nejen u nás. Hokej patří mezi nejrychlejší sporty na světě. Je zde potřeba týmová soudružnost a sehranost. Cílem tohoto sportu je dostat puk do branky soupeře. Na ledě hraje vždy pět hráčů a jeden brankář z každého týmu. Hráči se ve hře střídají. Zápas je rozdělen na tři třetiny trvající 20 minut čistého času, to znamená, že při přerušení hry rozhodčím se čas stopuje. V případě nerozhodného výsledku následuje prodloužení či nájezdy.

4.1 Trenér

Práce trenéra je různá a velmi rozmanitá. A také definice pojmu trenér jsou různé. *„Trenér je odborně a pedagogicky vzdělaný tělovýchovný pracovník, který vede sportovcův tréninkový proces, přípravu na sportovní vystoupení i toto vystoupení samotné a spoluzodpovídá za dosažený výsledek.“* [online wikipedia.org, 2021]

Trenéry máme na různých pozicích od pomocných, kterými bývají často rodiče, nemající většinou žádné sportovní vzdělání a dělající to dobrovolně až po profesionální trenéry s magisterským studiem. Trenér by však měla být osoba s potřebnou licencí a s potřebnými dovednostmi a znalostmi v daném oboru. Definici trenéra najdeme například

na stánkách Ministerstva práce a sociálních věcí, ale také v zákoně číslo 563/2004 sb. O pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Unie Profesionálních Trenérů (dále jen UPT)

UPT zřizuje Česká olympijská akademie. UPT je zřízena jako trenérská sekce v rámci organizační struktury České trenérské akademie ČOV (dále jen ČTA). Členství v UPT je dobrovolné. UPT poskytuje trenérům všestranný servis, především v oblasti metodiky, legislativy a společenského uznání. Každý člen UPT se zavazuje dodržovat etický kodex sportovního trenéra, který stanoví standardy chování ve vztahu ke sportovci, zaměstnavateli, kolegům, rozhodčím i soupeři. [Unie profesionálních trenérů ČOV].

Trenér ledního hokeje

Trenérem ledního hokeje se může stát jakákoliv osoba starší 18 let minimálně s licencí C udělenou Českým svazem ledního hokeje (viz. níže – typy licencí). Trenéři ledního hokeje se řídí kodexem trenéra ledního hokeje, který vychází ze závazného dokumentu UPT. Trenéry eviduje Český svaz ledního hokeje (dále jen ČSLH), který zároveň zajišťuje jejich vzdělávání. ČSLH uděluje tři typy licence, podmínkou je však vždy získat licenci předchozí úrovně, to znamená, pokud chce trenér získat licenci B, musí mít nejdříve ukončené vzdělání licence C.

Typy licencí – pohled na vzdělávání trenérů ledního hokeje

U jednotlivých typů licencí nezmiňuji celé vzdělávání, jelikož obsahuje zejména hodiny týkající se hokejového tréninku, ale zmiňuji pouze hodiny týkající se této práce neboli hodiny, které mohou trenérům pomoci včas odhalit a řešit rizikové chování u svých hráčů.

- Licence C hráč – Tato licence umožňuje vrcholovým hráčům zapojení do trenérské práce. Podmínkou je odehrání nejméně 200 utkání nejvyšší seniorské soutěži v České republice, tedy v extralize ledního hokeje.
- Licence C + mládež – Výuka 22 hodin, praxe 14 hodin, konzultace 36 hodin. V tomto vzdělávacím kurzu mají účastníci **2 hodiny pedagogiky a psychologie**. Vzdělávání zajišťuje trenérsko-metodická komise. Kromě absolvování tohoto kurzu lze licenci také získat studiem na Fakultě tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy a to se specializací na lední hokej po ukončení tří semestrů nebo ukončením střední sportovní školy se zaměřením na lední hokej a složením maturitní zkoušky.

- Licence B – Účastník musí mít licenci C, minimální roční praxi jako trenér a maturitní zkoušku. Výuka 87 hodin, praxe 33 hodin, konzultace 150 hodin. Vzdělávání zajišťuje ČSLH ve spolupráci s Fakultou tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy (dále jen FTVS UK) nebo s Fakultou sportovních studií Masarykovy univerzity (dále jen FSS MU) nebo s Vyšší odbornou školou České unie sportu s. r. o. (dále jen VOŠ ČUS). V tomto vzdělávacím kurzu mají účastníci **6 hodin psychologie sportu, 6 hodin pedagogiky sportu, 2 hodiny komunikace.** Kromě absolvování tohoto kurzu lze licenci také získat ukončeným bakalářským studiem na FTVS UK nebo FSS MU a to se specializací na lední hokej.
- Licence A – Nejvyšší kvalifikace. Vzdělávání zajišťuje pouze FTVS UK a přednášet mohou pouze lektoři schválení trenérskou komisí ČSLH. Podmínkou je úspěšné splnění přijímacích zkoušek, věk minimálně 23 let, trenérská licence B, trenérská praxe s licencí B minimálně jeden rok a maturitní zkouška. *„Studium probíhá formou třídenních konzultací devětkrát v roce po dobu dvou let v celkovém rozsahu 500 hodin.“* [ČSLH, 2020: 8]. Jednotlivé předměty jsou zakončeny zápočtem nebo zkouškou. Pedagogika, pedagogika sportu 12 hodin, psychologie, psychologie sportu 12 hodin, základy práva 4 hodiny, základy hygieny, regenerace, masáže 8 hodin, Základy managementu sportu 10 hodin. Podmínkou k získání této licence je ukončené magisterské studium na FTVS UK se specializací lední hokej nebo absolvování trenérské školy na FTVS UK a trenérská praxe.

Výchovná role trenéra

Trenér by měl mít tři hlavní cíle a to:

- Fyzický (zlepšování hráčů, rozvíjení zdravých návyků)
- Psychický (rozvíjet sebehodnocení hráčů, učit je kontrolovat emoce)
- Společenský (učit je spolupráci, vhodnému společenskému chování, respektu a dalším)

  [Martens, 2006: 26]

Výchovné styly trenéra:

- **Autoritativní (diktátor)** – Sportovec plní pouze rozkazy, trenér je diktátorem. Tento styl není vhodný. Plní sice efektivitu a tým vyhrává, ale panuje v něm napjatá nálada. Hráčí mohou postupně ztrácet motivaci, někteří se trenéra bojí. Z našeho pohledu není efektivní, jelikož trenér s tímto výchovným stylem nedokáže

všas zjistit problém u svého svěřence a ani mu nedokáže předcházet, avšak jeho přísný styl vedení může hráče odradit například od užívání návykových látek, ale chybí jim zpětná vazba, proč toto chování není vhodné. Zároveň tento trenér apeluje hlavně na výhru, může se proto i stát, že právě tento tlak povede hráče k nevhodnému chování a takzvané nečisté hře. Z našeho pohledu se tedy tento výchovný styl může jevit jako rizikový.

- **Submisivní (opatrovatel)** – Trenér dělá pouze nezbytná rozhodnutí. V týmu chybí řád a pravidla. Trenér řeši problémy pouze v nezbytných případech. Z našeho pohledu je tento styl výchovy opět neefektivní. Hráčům chybí pravidla a vedení, je zde tak největší pravděpodobnost rozvinutí rizikového chování, jelikož hráči nemají nastavené žádné hranice.
- **Kooperativní** – Trenér se rozhoduje společně s hráči, vysvětluje, názorně ukazuje a poskytuje zpětnou vazbu. V týmu jsou nastolená pravidla, panuje zde řád, ale je zde přátelská a důvěrná atmosféra. Trenér neapeluje pouze na vítězství. Tento styl je nejvhodnější. Tento trenér zná své svěřence, panuje mezi nimi důvěra a je tak velká pravděpodobnost včasného odhalení rizikového chování. Zároveň nastolením pravidel a přístupem trenéra probíhá částečná prevence proti riziku. [Martens, 2006: 38-42]

Správný trenér by neměl sportovce učit pouze sportovní dovednosti, ale měl by zastávat také výchovnou roli. *„Nic není důležitější, než pomoc při formování charakteru sportovců.“* Tuto větu uvádí Rainer Martens ve své publikaci Úspěšný trenér [2006: 61]. Autor apeluje na důležitost výchovy a staví ji na stejnou úroveň jako sportovní trénink. Samozřejmě výchova nespadá pouze na trenéra, je důležité, aby se na výchově dítěte podílela také rodina a škola, ale právě sportovní klub, kde dítě tráví svůj volný čas, by měl s výchovou také pomoci, a to nejen při samotném tréninku nebo utkání, ale také před tréninkem v šatně, při přesunu na zápas a dalších aktivitách mimo přímo řízený trénink. Za nejdůležitější morální hodnoty považuje Thomas Lickon (1991) **respekt a odpovědnost**, organizace YMCA přidává k těmto hodnotám ještě **péči a poctivost** a sám autor, Martens, přidává **čestnost a občanskou hrdost**. Těchto šest morálních hodnot by měl znát každý trenér a měl by je pěstovat i ve svých svěřencích. Pokud ale trenér sám nebude respektovat výše uvedené morální hodnoty, nedokáže je rozvinout ani u svých hráčů. On sám musí jít příkladem. Tyto hodnoty by měly být zároveň respektovány také v kolektivu a trenér by měl dbát na jejich dodržování. S dodržováním a respektováním hodnot by měla souviset

také stanovená pravidla, která si stanoví trenér společně s týmem. Kromě trestů za nedodržování pravidel by ale měly být nastaveny odměny a to nejen za splnění požadavku, ale i za viditelný pokrok. Každý hráč je jiný a podle toho by měl trenér také postupovat, je však třeba stále dbát na spravedlivý přístup. I tak se nelze vyhnout všem rizikům, i s nejlepším přístupem se jim nelze zcela vyhnout, lze jim však předcházet a v případě výskytu je řešit hned z počátku. Právě proto je třeba své hráče znát, mít s nimi důvěrný vztah a pomoci jim, když se ocitnout na takzvaném rozcestí. [Martens, 2006: 57-75]

Trenér a jeho role v prevenci rizikového chování

Prevence souvisí právě s výše uvedenou výchovou v týmu. Společně s pravidly je třeba již od začátku zavést také jednotný postoj k rizikům. Hráči procházejí postupným vývojem a je jasné, že dříve či později se do kontaktu s nějakým rizikem dostanou. Je však důležité, aby postoj trenéra k těmto rizikům byl jednoznačný a neměnil se, zároveň je ale třeba, aby sám trenér byl pozitivním vzorem. Trenér hraje ve sportu hodně důležitou roli, avšak i jeho špatné působení může vývoj dítěte ohrozit. Trenér má přímý vliv na sportovce a tudíž je také na něm, jak daný sport dětem předá. Trenér je pro malé sportovce vzorem a autoritou, proto i na jeho přístupu velice záleží. Pokud bude trenér napadat rozhodčí i ostatní trenéry a to jak slovně, tak i fyzicky, bude toto chování pravděpodobně viděno také u jeho hráčů. Jestliže trenér bude tolerovat ve svém týmu agresivitu, lhaní a podvody, přenesou si to hráči i do běžného života. Je tedy důležité, aby trenér učil své hráče fair-play hře, vysvětlil jim, že není vždy důležité zvítězit a naučil je respektovat nejen soupeře, ale i spoluhráče.

O tom, jak by měl trenér přistupovat k výchově hráčů, pojednává publikace Úspěšný trenér od Rainera Martense, který poskytuje trenérům jakýsi návod, jak se stát úspěšným trenérem, a hlavně jak vychovat úspěšné a správné sportovce. Kromě sportovních rad zde najdeme právě i rady, jak řešit problémové situace, jako je špatné chování sportovce, šikana nebo návykové látky. Jako stěžejní považuje autor nastolení pravidel v týmu již od začátku, za jejichž porušení bude sportovcům hrozit trest. Také poukazuje na komunikaci se sportovcem, kdy je třeba svého sportovce dobře znát, protože jedině tak lze včas odhalit jakýkoliv problém. Dle slov autora není úkolem trenéra pouze naučit jedince danou sportovní aktivitu, ale měl by z něho umět vychovat zodpovědné občany, pokud tedy trenér problémy svých sportovců ignoruje nebo je naopak kvůli tomu vyloučí z týmu, v obou případech mluvíme o selhání. Pokud trenér o problému ví, měl by se ho snažit sportovci pomoci vyřešit. [Martens, 2006: 150–406].

„Pokud sportovci nemohou upoutat pozornost svým dobrým chováním, uchylují se k chování nevhodnému.“ [Martens, 2006: 169] *„Je velice důležité, aby trenér znal vlastnosti mladých chlapců a rozvíjel hlavně jejich kladné vlastnosti.“* [Němec, 2012: 13]

„Mládežnický trenér, a především trenér v přípravce, musí především být pro děti vzorem (například by trenér neměl před dětmi nikdy pít alkohol anebo kouřit – vzniká nebezpečí – však pan trenér to také může atd.)“ [Němec, 2012: 15]

Trenér a jeho přístup k rodičům

V předchozí kapitole jsme se dozvěděli, jak by se měl správný trenér chovat, je však ještě třeba zmínit, jak by měl trenér přistupovat k rodičům, zvláště pak, pokud vidí, že rodiče mají na dítě přehnané nároky a negativně ho ovlivňují. ČSLH vytvořil jakýsi pomyslný trojúhelník (rodič – hráč – trenér), pomocí kterého se snaží rodičům vysvětlit, kdo má kde své místo, jak by měla vypadat komunikace a jak by to mělo v praxi fungovat. Také upozorňují na to, že jakmile tento trojúhelník přestane fungovat, odnese to nejvíce dítě. *„Sportovní trojúhelník výchovné a socializační provázanosti sportujícího, trenéra a rodiče je součástí sociálního systému psychologicky významné interakce dítěte.“* [Sekot, 2019: 68]

O tom, jak by měla vypadat ideální výchova malého hokejisty má ČSLH vytvořenou sérii videí s hokejovým trenér a mentálním koučem doktorem Marianem Jelínkem, který sám upozorňuje na problém ambiciózních rodičů a vysvětluje, jak by správně měl rodič přistupovat a zdůrazňuje potřebu emoční vazby na dítě, a ne na jeho výkony.

Pokud má rodič vysoké cíle, kterých však jeho potomek nedosahuje, často z toho viní dítě, trenéry, rozhodčí a všechny ostatní pohybující se okolo dítěte. Dalším velkým problémem, který často nastává u takzvaných „přemotivovaných rodičů“, je nucení dítěte do tréninku. Rodič má totiž pocit, že tréninky jeho potomka jsou špatně sestavené, a proto se jeho dítě neposouvá, začne teda zařizovat řadu soustředění a individuálních tréninků, jeho potomek se sice začne zlepšovat, ale kvůli neustálému tréninku nemá čas na nic jiného a to vede k nenávisti vůči dané aktivitě. Čím více je dítě nuceno do tréninku, tím více se samozřejmě zlepšuje, ale zároveň se zvyšuje jeho nenávist a demotivace. A tady začíná být situace pro vývoj dítěte nebezpečná. [Perič, Březina, 2019: 152-155]

A právě v takových situacích by měl zasáhnout trenér a pokusit se to rodičům vysvětlit, i když častokrát si rodič poradit nenechá. Na tuto problematiku upozorňuje ve

své publikaci také Aleš Sekot, který říká: „Přitom si však zejména rodiče musí vždy uvědomovat, že sport by měl být pro děti především zdrojem radostných prožitků, nikoli arénou dobývání úspěchů za každou cenu.

5 Uvedení do praktické části

5.1 Vymezení cílů

Hlavním cílem je zmapovat míru prevence a intervence v hokejových klubech v České republice.

Hlavní cíl bakalářské práce je realizován pomocí tří dílčích cílů:

1. Zjistit, zda je v českých klubech realizovaná prevence dostatečná.
2. Zjistit pohled trenérů na problematiku rizikového chování, jejich dosavadní zkušenosti s touto problematikou a jejich názor na prevenci.
3. Zjistit, zda jsou trenéři na problematiku rizikového chování připravováni, jakou roli v jejich přípravě na tuto problematiku hraje Český svaz ledního hokeje a klub, ve kterém trenér působí.

5.2 Výzkumné metody

Pro sběr dat byl vytvořen polostrukturovaný dotazník, který se skládá z dvaceti osmi otázek. Otázky jsou většinou uzavřené a respondenti mají na výběr z více možností. Část respondentů byla oslovena již v roce 2020, kdy jsem zjišťovala, zda najdu dostatek respondentů. Dotazník pak byl vytvořen v roce 2021 a respondenti měli dva kalendářní měsíce na vyplnění.

V úvodu dotazníku byly vysvětleny tyto pojmy:

Prevence = soustava opatření, která brání rozšíření negativních jevů

Preventivní program = speciálně postavený program, který předchází výskytu negativních jevů, může být zaměřený obecně nebo na konkrétní problém. Probíhá formou aktivit a her.

Rizikové chování = takové chování, které ohrožuje nejen jedince samotného, ale i jeho blízké okolí

Hypotézy:

H1 – Prevence v českých hokejových klubech je dostatečná

H2 – Prevence v českých hokejových klubech je nedostatečná

5.3 Popis respondentů

Osloveno bylo přibližně tisíc trenérů z celé České republiky ať už formou slovní, písemnou či přes sociální sítě. Osloven byl i Český svaz ledního hokeje, bohužel však bez úspěchu. Oslovení bylo směřováno hlavně na šéftrenéry, kteří působí v klubech a mají pod sebou většinu mládežnických kategorií i trenérů.

Je to citlivé téma, ke kterému se nechce vyjadřovat každý a to ani v případě, kdy se jedná o anonymní dotazník. Odpověď mi poskytlo pouze 38 respondentů.

Klíčové pro mě bylo, aby respondenti byli z různých koutů České republiky, s různou licencí a s různým postavením klubů, aby byly výsledky přesnější a ukazovaly na celkový stav v celé České republice a ve všech klubech a ne jen v určité části.

5.4 Výzkumná část

5.4.1 Základní informace o respondentech

První část dotazníku byla zaměřená na zjištění základních informací o respondentech. Zjišťovala jsem věk, typ licence, trénovanou kategorii, délku praxe a postavení klubu. Neptala jsem se na pohlaví, jelikož v ledním hokeji působí převážně muži a na postech trenérů najdeme minimum žen.

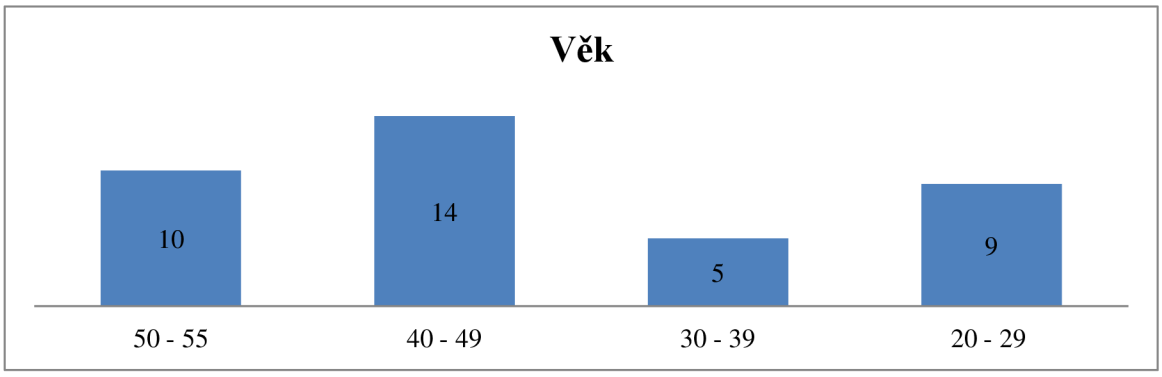

Graf č. 1 - Věk respondentů

Věk nám ukazuje hlavně na zkušenosti s trénováním a zároveň tak i na možné zkušenosti a výskytem rizikového chování. Nejvíce respondentů je ve věku 40 – 49 let, naopak nejméně je zde zastoupeno věkové rozhraní mezi 30 – 39 lety. Větší počet respondentů ve starším věku může znamenat striktnější a zastaralejší pohled na tuto problematiku – tzn. „za nás tohle nebylo, tak proč to mám řešit teď“. Větší zastoupení respondentů v tomto věku jsem předpokládala, jelikož na postech hlavních trenérů jsou převážně trenéři právě v tomto věku, není to však pravidlem, například v Jičíně působí na této pozici

sedmadvacetiletý trenér. To, že máme převážně respondenty ve vyšším věku, ještě neznamená, že budou jejich zkušenosti dostatečné, hodně záleží na tom, kdy se k trénování dostali. Někdo trénuji již od devatenácti let a jiný se k tomu dostal třeba až v padesáti letech. Roli by pak tady mohly sehrát rodičovské zkušenosti, kdy například respondent, který má doma tři syny – hokejisty, bude lépe vědět, jak k hráčům přistoupit, ale může tomu být zase naopak.

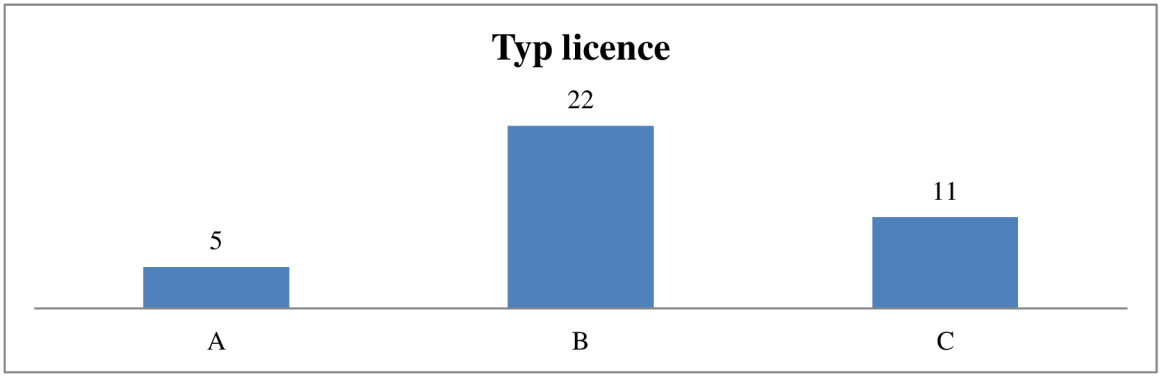

Graf č. 2 - Typ trenérské licence

U otázky „Typ licence“ máme zastoupení ve všech typech licence, největší zastoupení je ovšem u licence typu B, která je právě nejběžnější u svazových trenérů, kterých bylo osloveno nejvíce. I typ licence může vytvářet různé postoje k této problematice. Trenéři s licencí C berou trénování často jako koníček a věnují se mu ve svém volném čase, nemusí tuto problematiku brát tak vážně jako například trenéři s licencí A, pro které je trénování povoláním. Může ale nastat i opačná situace, kdy trenér, který se věnuje trénování, pouze ve svém volném čase, může být daleko empatičtější než právě trenéři s vyšší licencí. Další problematikou může být vyžadování výsledků, kdy trenér s vyšší licencí bude od svých hráčů vyžadovat výsledky a naopak trenér s nižší licencí se bude hokejem bavit a bude tomu tak učit i své hráče. Dalším faktor je také počet kategorií, kterým se daný trenér věnuje, obvykle platí, že čím vyšší licence, tím více kategorií trenér má. Také zde hraje velkou roli studium licence, kde je pro licenci C vymezeno velmi málo času na studium a problematice rizikového chování tak není věnována pozornost.

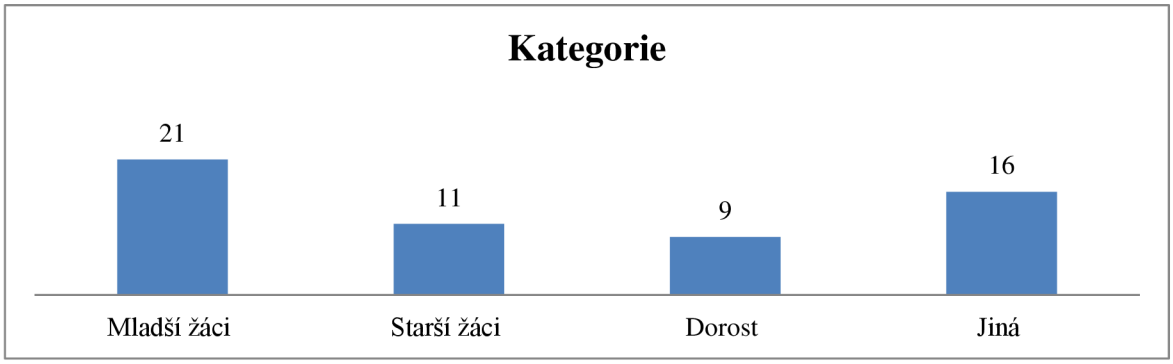

Graf č. 3 - Trénovaná kategorie

Hlavní cílovou kategorií pro mě byl dorost a starší žáci, kde je výskyt rizikového chování nejrizikovější, a to právě z důvodu nástupu poberty. Avšak právě i kategorii mladších žáků je třeba mít na paměti, zvláště v době, kdy jde vývoj dětí značně dopředu, což způsobuje i internet.

Většina oslovených respondentů působí na pozici šéftrenéra mládeže, mají tudíž na starosti většinu mládežnických kategorií, proto se v odpovědích objevuje více kategorií. Skupina „jiná“ obsahovala povětšinou kategorie přípravek, ale objevila se zde například i kategorie A – týmu a to jak mužů, tak i žen. To, že má daný trenér na starosti více kategorií, může znamenat jak výhodu, tak i nevýhodu.

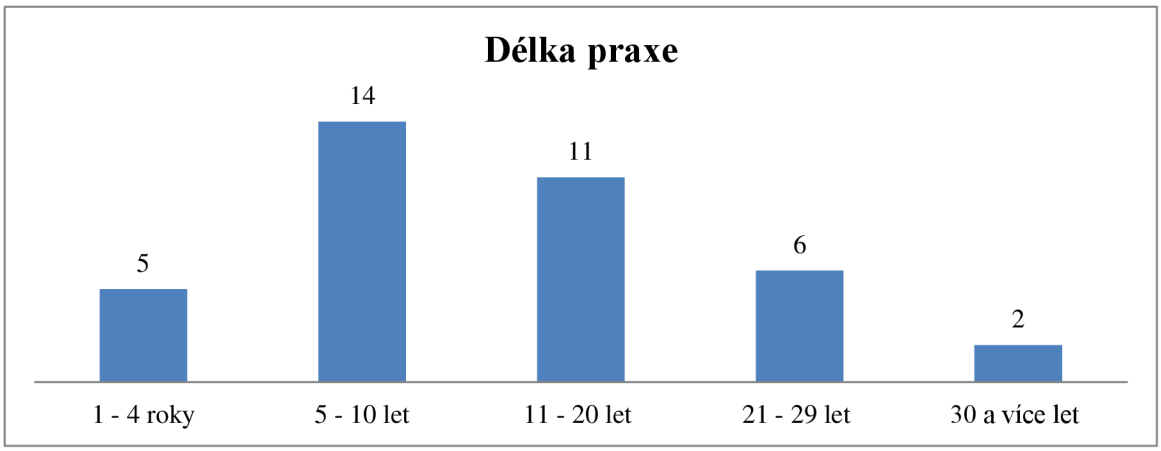

Graf č. 4 – Délka praxe

U délky praxe, podobně jako u grafu číslo 1, převažují víceleté zkušenosti. Můžeme zde však vidět širší rozmezí než u věku, máme zde respondenty, kteří mají praxi 1 - 4 roky, ale i respondenty, kteří v hokeji působí přes 30 let. Tady hodně záleží, kdy se respondenti k trénování dostali. Někteří začínají s trénováním po ukončení své hráčské kariéry, což bývá povětšinou kolem třiceti let, ale někteří končí kariéru v juniorských kategoriích. Tady

předpokládám, že budou zkušenosti hrát velkou roli nejen po herní stránce, ale právě i po stránce prevence odhalování rizikových situací.

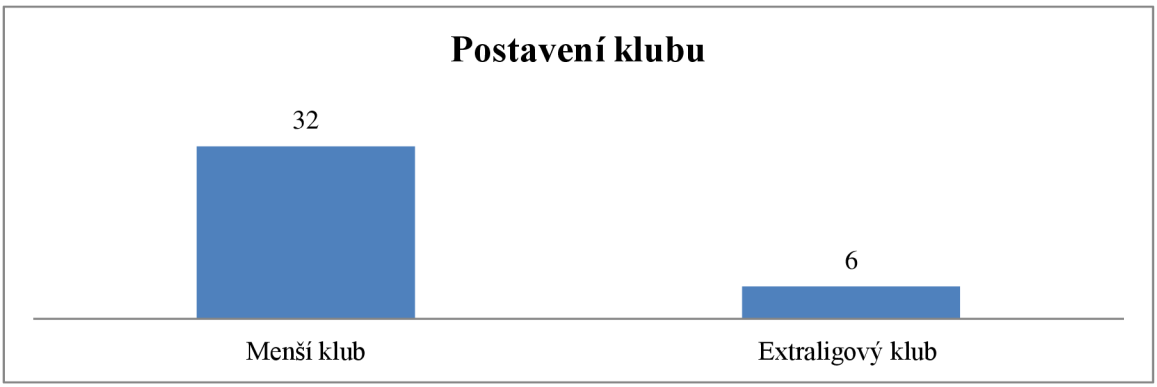

Graf č. 5 – Postavení klubu

U postavení klubu je vidět, že většina respondentů působí v menších klubech. O postavení klubu jsem se zajímala hlavně z důvodu financování a tlaku na výkon, což jsou dvě poměrně důležité věci, které mohou prevenci v klubu ovlivnit. Pokud je to větší klub jsou k dispozici i větší finanční prostředky, lepší prostory (klubovna) i více časových možností, pokud budeme mluvit například o akademiích, zároveň je zde ale kladen velký důraz na výkon a je tedy pravděpodobné, že prevence půjde úplně stranou i přes to, že podmínky jsou zde lepší, než na malém klubu. Naopak menší klub má omezenější rozpočet i prostory, často malé kluby nedisponují klubovnou, ale zároveň zde není kladen takový důraz na výsledky, trenérům záleží i na dění v týmu a je zde tedy větší pravděpodobnost, že budou pro preventivní programy svolnější.

5.4.2 Zkušenosti a názory respondentů na prevenci v ledním hokeji

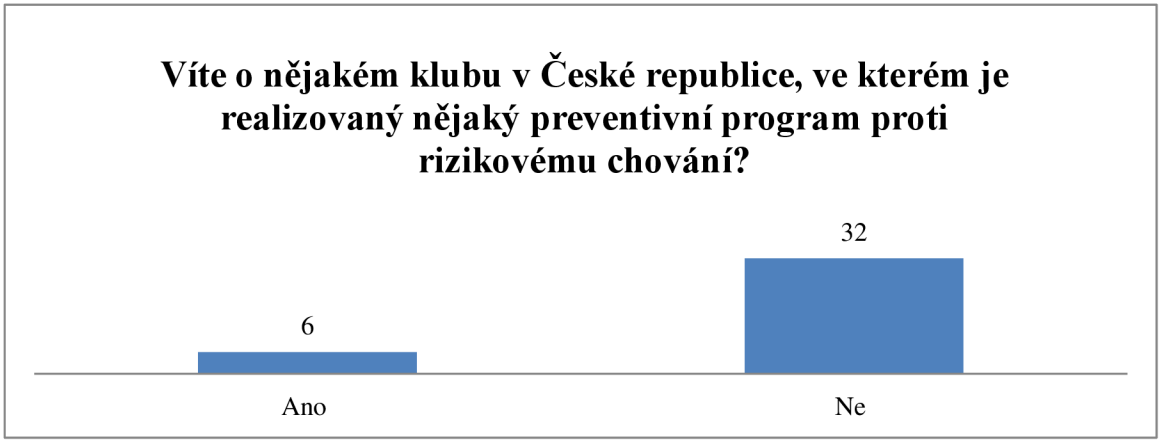

Graf č. 6 - Znají respondenti nějaký hokejový klub v ČR, který realizuje preventivní programy?

Graf číslo 6 ukazuje nedostatečnost prevence v České republice. Šest respondentů odpovědělo kladně, je tedy vidět, že prevence v některých klubech existuje, zároveň to ukazuje, že prevence do sportu patří, je potřeba a lze realizovat, pokud klub chce. Ačkoliv odpovědělo kladně pouze šest respondentů, vidím to jako dobrý začátek pro budoucnost. Zároveň jsem překvapená, že se kladné odpovědi vyskytují. Osobně neznám žádný klub, ve kterém by se prevence realizovala.

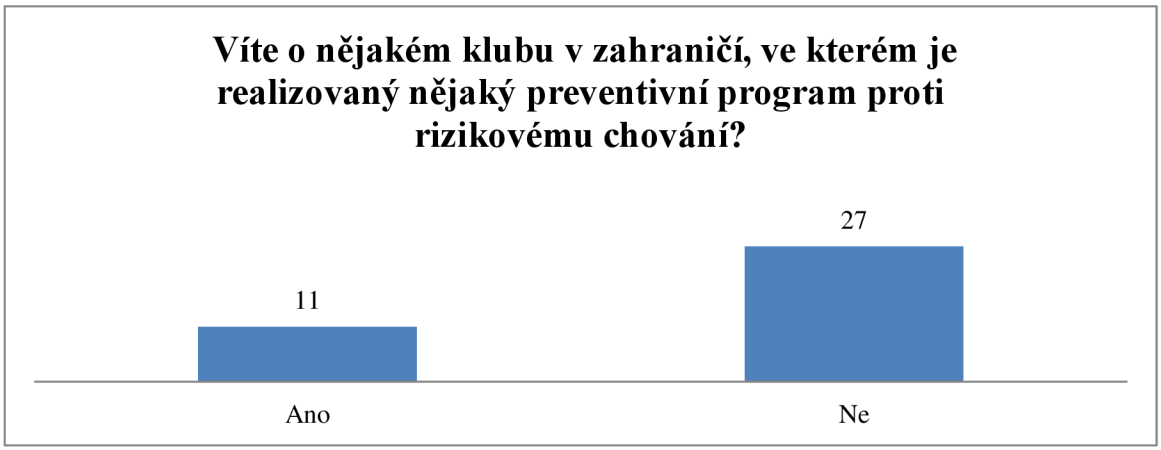

Graf č. 7 - Znají respondenti nějaký hokejový klub v zahraničí, který realizuje preventivní programy?

Už pár let se mluví o zaostalosti českých hokejistů oproti hokejovým velmocím, jako je například Kanada, Finsko a další. Toto se potvrzuje i v oblasti prevence. Z druhé otázky jasně vyplývá, že preventivní programy v zahraničí zná více respondentů.

U tohoto grafu můžeme vidět, že prevence v zahraničních klubech je častější, i když kladných odpovědí není o tolik víc. Dá se ale předpokládat, že respondenti, kteří v předchozí otázce uvedli kladnou odpověď, znají zahraniční kluby s preventivním

programem a možná se inspirovali právě v zahraničí. Stále je to ale malý počet. Předpokládala jsem, že v zahraničí bude prevence fungovat lépe, i když je to zase téma, které se v souvislosti s hokejem moc neprobírá. Pokud už se mluví o nějakém zahraničním klubu, je to převážně o způsobu trénování, chodu a zázemí klubu. Opět osobně neznám žádný zahraniční klub, ve kterém by byla prevence realizována.

Předpokládám, že prevence se realizuje na hokejových akademiích, kde hráči zároveň i bydlí a mají celodenní program.

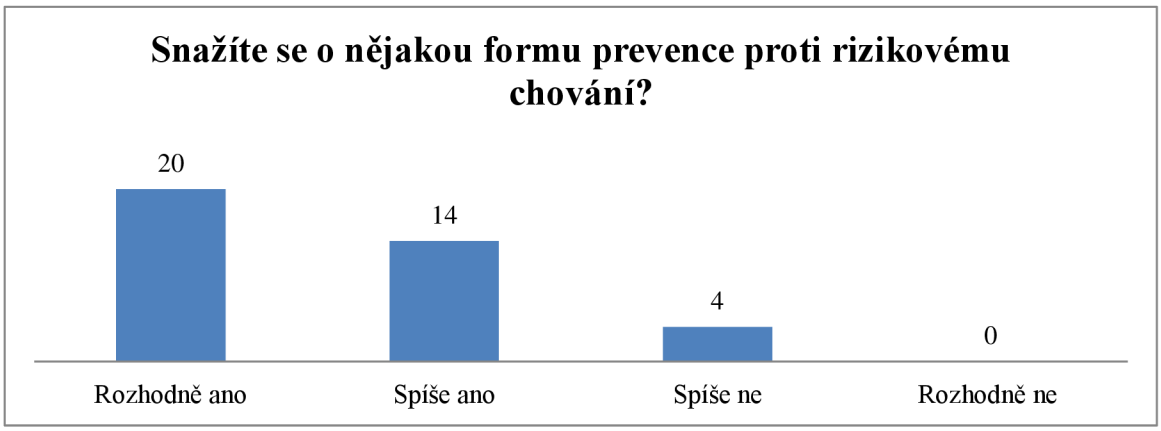

Graf č. 8 - Snaží se respondenti o nějakou formu prevence proti rizikovému chování?

Osmý graf nám ukazuje snahu respondentů o prevenci. Odpovědi jsou spíše kladné, tudíž je jasné, že trenérům není rizikové chování jejich svěřenců jedno a snaží se ho řešit. Zároveň ale odpovědi nejsou jednoznačné a je zde vidět, že preventivní programy zaměřené obecně na sportovce v České republice opravdu chybí, což ostatně ukazuje i následující otázka.

Jako pozitivní vnímám snahu respondentů o preventivní program, o snahu vychovat z hráčů správné lidi. Neočekávala jsem takové množství pozitivních odpovědí, naopak jsem předpokládala ve větší zastoupení u odpovědi „spíše ne“. Rozhodně jsem si nemyslela, že u odpovědi „rozhodně ne“ uvidím 0.

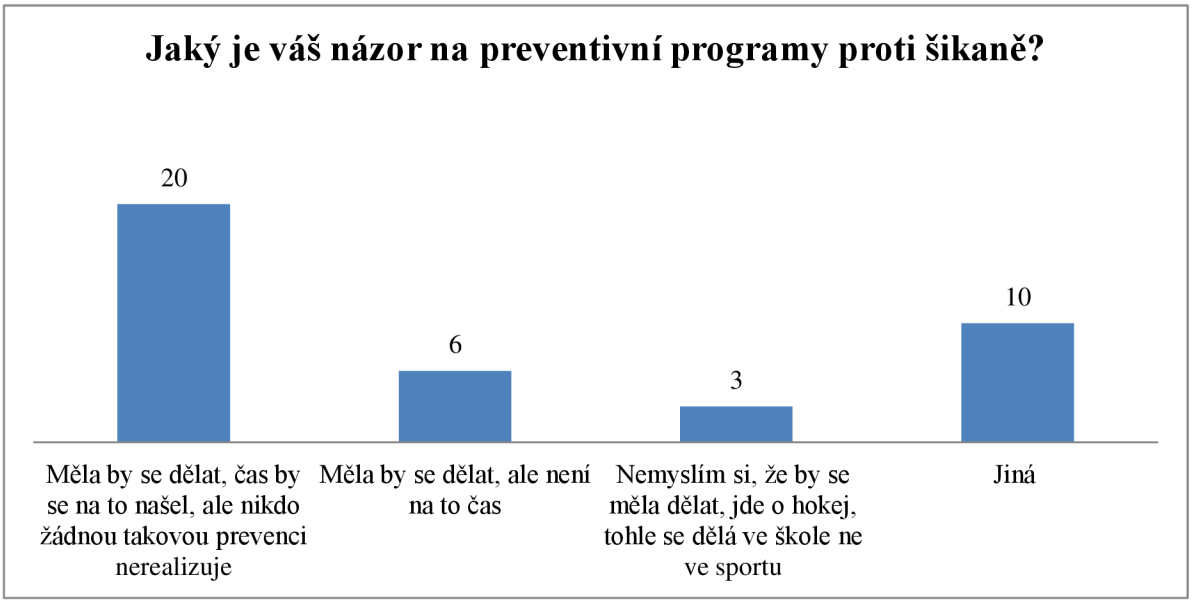

Graf č. 9 - Názor respondentů na preventivní programy

Zde zjišťuji názor trenérů na preventivní programy. Téměř většina se shoduje, že je důležité se této problematice věnovat. Dvacet respondentů dokonce přiznává, že by se na prevenci našel i čas, ale nikdo nerealizuje žádné preventivní programy pro sportovní kluby. Pouze tři dotazovaní nepovažují prevenci ve sportu za důležitou.

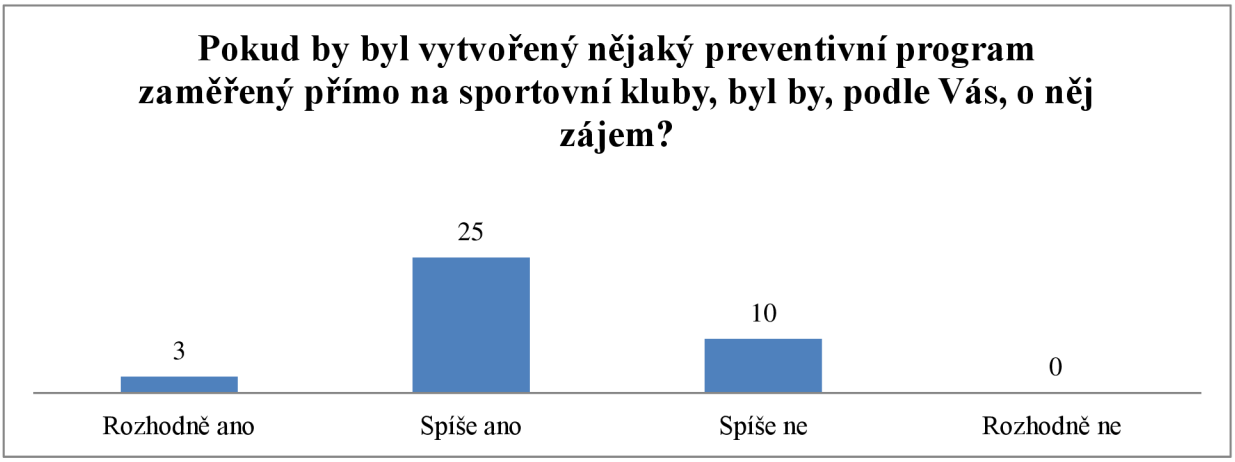

Graf č. 10 - Pokud by byl vytvořen preventivní program zaměřený přímo na sportovní kluby, byl by, podle respondentů, o něj zájem?

Že by byl o preventivní programy zájem, ukazuje i tato otázka, kde dvacet osm respondentů odpovídá kladně. Je to tedy dobrý předpoklad pro budoucnost. Jestliže se objeví preventivní programy pro sportovce, je velká pravděpodobnost zájmu ze strany klubů.

Tady se krásně ukazuje, že prevence je potřebná opravdu všude, nejen ve školských zařízeních, ukazuje se zároveň i velký zájem o mimoškolní preventivní programy a je tedy otázkou, proč nikdo takovéto programy doposud nerealizuje.

Graf č. 11 - Mají trenéři s hráči nějaké akce mimo led?

Pro týmový sport jsou důležité vztahy v týmu. Hráči musejí spolupracovat a tzv. táhnout za jeden provaz. To, jaký kolektiv hráči mají, se ukazuje i v samotné hře. Pokud se hráči navzájem podporují a dokážou se zastat jeden druhého, je pak vidět sounáležitost a bojovnost týmu i na ledě. Aby se hráči lépe poznali, je potřeba fungovat i mimo led a to právě pomocí různých akcí. Některé kluby organizují soustředění, jiné mají různé sportovní akce nebo výlety.

Záporné odpovědi jsem v této otázce nepředpokládala, týmové akce beru jako samozřejmost.

5.4.3 Zkušenosti respondentů s rizikovým chováním u hráčů a způsob řešení daných problémů

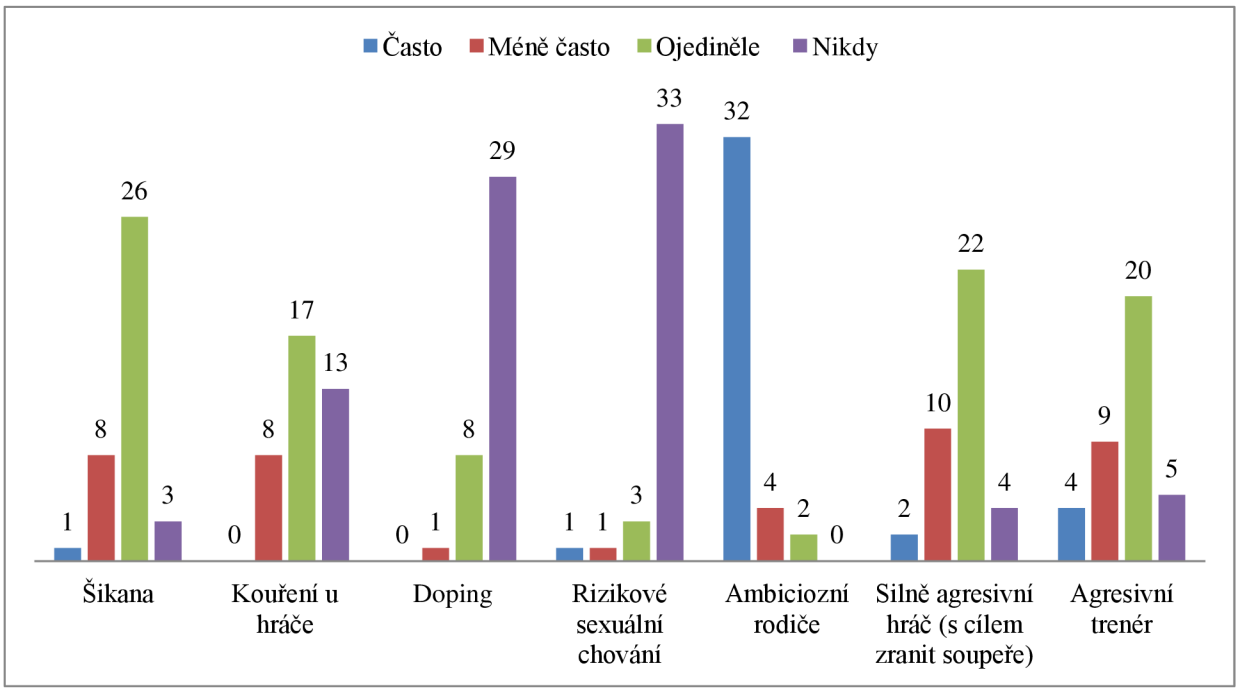

Graf č. 12 - Zkušenosti respondentů s konkrétními projevy rizikového chování.

První graf vychází ze zkušeností trenérů s danými jevy. Vycházela jsem hlavně z klasifikace rizikového chování a uvedla jsem zde pouze jevy, které se v dané věkové kategorii v daném sportu mohou vyskytovat. Zároveň jsem přidala kategorii „Ambiciózní rodiče“, jelikož právě ambiciózní rodič může u svého dítěte rizikové chování spustit a to z důvodu nepřiměřeného tlaku na dítě – a právě tato problematika se ukázala jako nejčastější zkušenost trenérů. Tato skutečnost mě bohužel nepřekvapuje a takovéhle množství odpovědí jsem očekávala. Jako dalším častým problémem se ukázal silně agresivní hráč a agresivní trenér, ani tato skutečnost mě nepřekvapuje, sama jsem byla několikrát svědkem tohoto chování. Naopak mě ale příjemně překvapilo, jak málo se objevuje v hokejovém prostředí šikana. Samozřejmě zde mluvíme o citlivém tématu a mnoho lidí se tomuto tématu vyhýbá, avšak i tak jsem očekávala zastoupení šikany ve vyšších číslech, je zde tedy vidět, že trenéři se opravdu snaží riziko vzniku šikany minimalizovat.

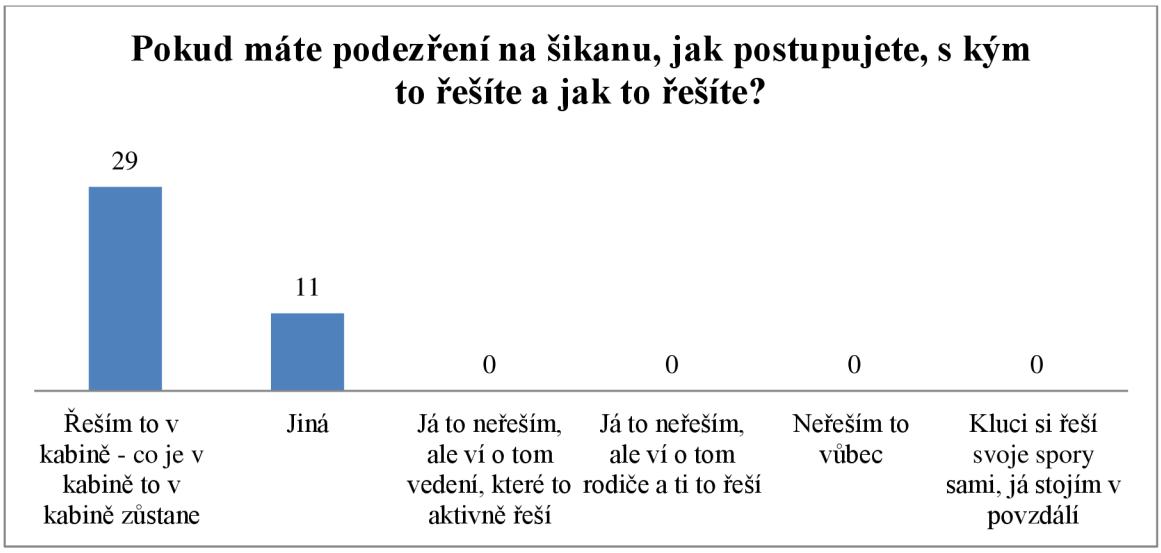

Graf č. 13 - Pokud má trenér podezření na šikanu, jak postupuje?

Při otázce, jak trenéři postupují při podezření na šikanu, jsou odpovědi téměř jednoznačné. Nejčastěji se tento problém řeší v rámci kabiny. Někteří řeší tuto skutečnost na ose hráč – trenér – rodič. Oba postupy považuji za správné, samozřejmě záleží na závažnosti situace, i podle toho se pak odvíjí postup při řešení. Zároveň si ale myslím, že by bylo dobré o této skutečnosti informovat klub, nebo alespoň další trenéry fungující v klubu, a to hlavně při přesunu hráčů do vyšší kategorie, aby trenér, který hráče přebírá, o této skutečnosti věděl a mohl zakročit při sebemenším náznaku.

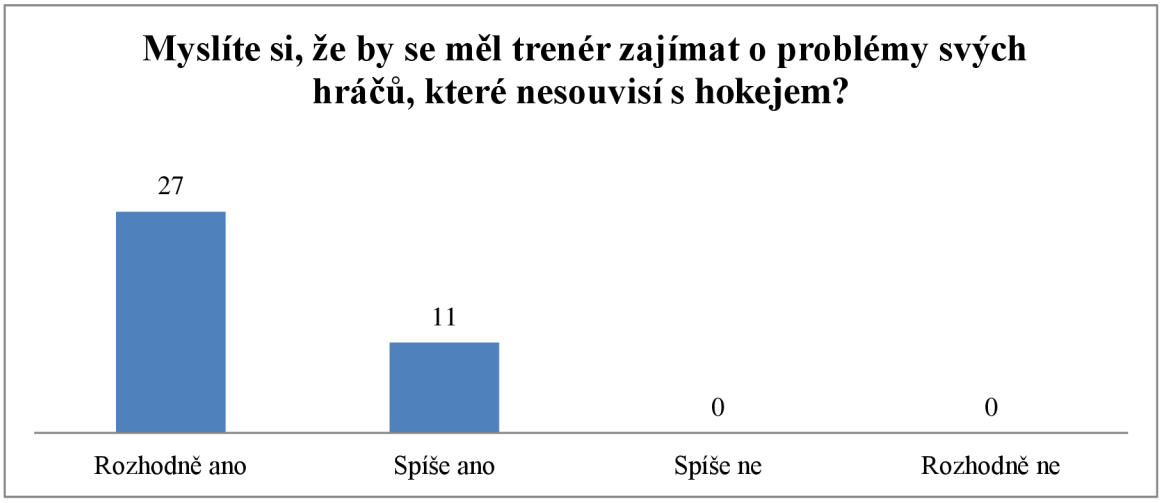

Graf č. 14 - Považují respondenti za důležité zajímat se o osobní problémy hráčů?

I tady opět vidíme, jak zodpovědně svoji funkci trenéři berou. Všichni účastníci opověděli kladně, to znamená, považují za důležité zajímat se o volný čas svých hráčů. U této otázky jsem nečekala 100 % kladných odpovědí, naopak jsem očekávala odpovědi půl na půl. Problémy v rodině, jako je například rozvod rodičů, ale i daleko menší problémy, kterými se hráč trápí, mohou ovlivnit jeho výkon a také to může vést ke vzniku rizikového chování.

Zde si dovolím uvést příklad z praxe, kdy chlapec po rozvodu rodičů výrazně změnil své chování. Měl problémy nejen ve škole, ale i na hokeji. Opakovaným problémem byla drzost, vulgárnost, bitky a v neposlední řadě zhoršený prospěch. Rodiče i trenér ale k tomuto chování přistoupili správně. Na společné schůzce se domluvili na dočasném přerušení hokeje, jelikož na chlapce nic jiného nefungovalo. Chlapec samozřejmě dorazil na trénink i přes zákaz rodičů, trenér ho ale na trénink nevzal s vysvětlením, že dokud si neopraví školní prospěch a chování, nemůže bohužel dále hrát, jelikož to narušuje týmovou morálku. Chlapcovo chování i prospěch se najednou změnily. Ukázka správného přístupu jak rodičů, tak i trenéra.

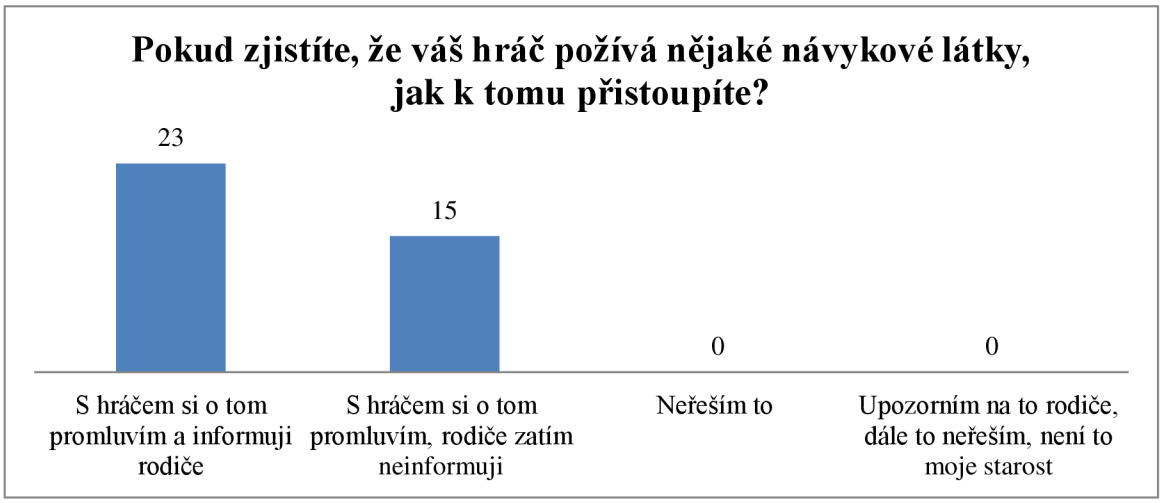

Graf č. 15 - Pokud respondent zjistí, že jeho hráč požívá návykové látky, jak postupuje?

Pokud hráč užívá návykové látky, odrazí se to i na jeho výkonu, a právě trenér může tuto skutečnost mnohdy odhalit dříve než rodiče. Opět je zde důležitá problematika zmiňovaná v předchozím grafu, tedy zájem o volný čas hráče. Pokud se tak stane, je třeba na tuto situaci reagovat. Jak s hráčem řešit problematiku návykových látek, popisuje Rainer Martens ve své publikaci Úspěšný trenér. Avšak i respondenti volí správný postup. Všichni dotazovaní by si s hráčem o této problematice promluvili. Rodiče by informovalo 15 respondentů. Tady nastává otázka, zda rodiče informovat či neinformovat. Osobně se přikláním k druhé možnosti, tedy prozatím neinformovat a to hlavně kvůli narušení důvěry hráče. Jestliže se trenér s hráčem o problematice promluví, ukáže mu dopady jeho chování do budoucna na jeho sportovní výkon a nastaví jasná pravidla, kterými může být například až vyřazení ze sestavy, není, dle mého názoru, potřeba rodiče informovat. Pokud domluva na hráče neplatí, řešila bych následně samozřejmě s rodiči.

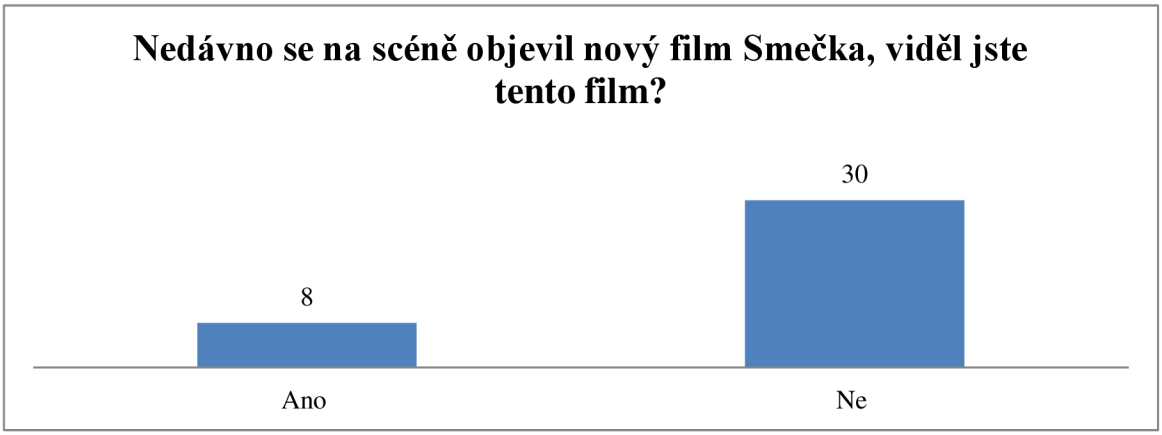

Graf č. 16 - Viděli respondenti, film Smečka?

Následující grafy jsou zaměřené na český film Smečka. Myslím si, že tento snímek by mohl být právě ideálním prvkem prevence. Právě tento film mě inspiroval k napsání bakalářské práce s tímto tématem, proto mě v dotazníku zajímalo, zda trenéři mají o tomto filmu povědomí. Film je kvalitně natočený, je z českého prostředí, „krásně“, avšak místy přehnaně, ukazuje realitu, o které se ale příliš nemluví. Věřím, že tento film by bavil všechny kategorie, jelikož hlavní je ve snímku samozřejmě hokej, i proto by se na tomto snímku, dle mého názoru, dal krásně postavit preventivní program a zároveň to pojmout například jako team building aktivitu, kdy se trenéři se svými hráči vydají například do kin.

NÁSLEDUJÍCÍ DVĚ OTÁZKY JSOU POUZE PRO TY, KTEŘÍ FILM VIDĚLI.

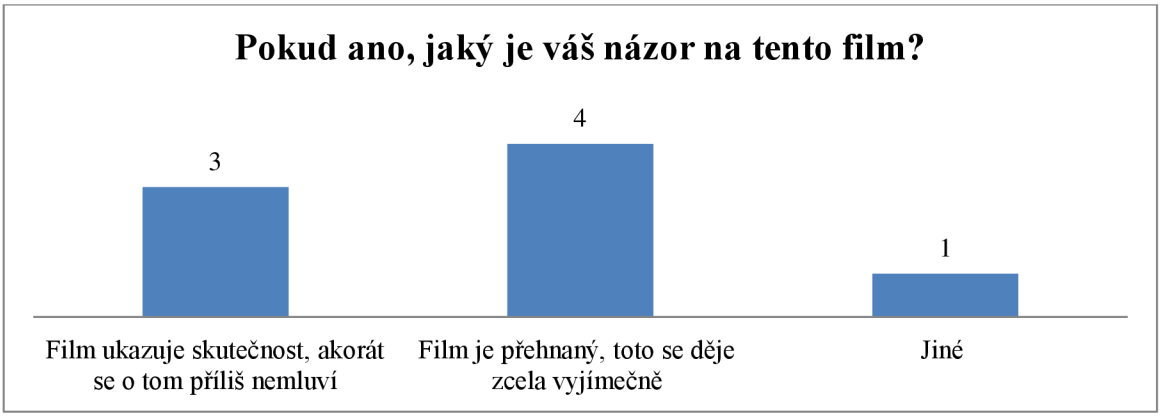

Graf č. 17 - Pokud ano, jaký je jejich názor?

I přes to, že je to film z české scény pojednávající o hokeji, vidělo tento snímek pouhých 8 respondentů! Tento fakt mě zklamal, očekávala jsem větší sledovanost tohoto snímku. Na vině může být i covid pandemie, která zabránila uvedení snímku do kin a ani malá propagace tuto situaci rozhodně nezlepšila.

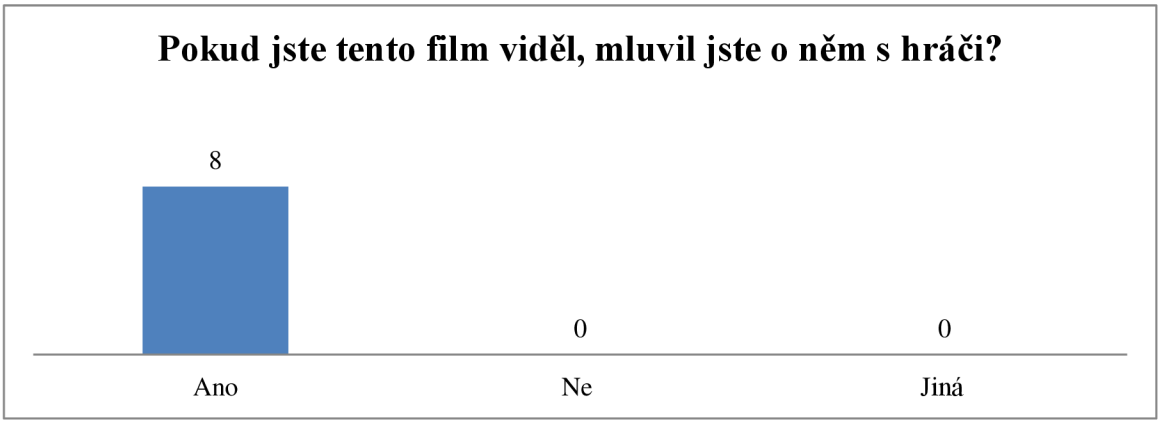

Graf č. 18 - Pokud ano, hovořili o filmu s hráči?

Čtyři respondenti považují film za přehnaný, ale zbylí dotazovaní přiznávají, že se toto skutečně děje, pouze se o tom nemluví. Jeden respondent uvádí: *„Je to vyhrocení věcí, které se dějí, ale ne v takovém extrému.“* Všichni dotazovaní o snímku mluvili se svými hráči.

O přehnanosti snímku nás může přesvědčit i zjištění z grafu 12, kdy se ukázal výskyt šikany jako poměrně ojedinělý jev, každopádně film považuji za povedený, a naopak je dobře, že je natočený takto, protože jedině tak si může společnost uvědomit, co vše se ve sportovním prostředí obecně může odehrávat a zároveň tak mohou více přijmout prevenci.

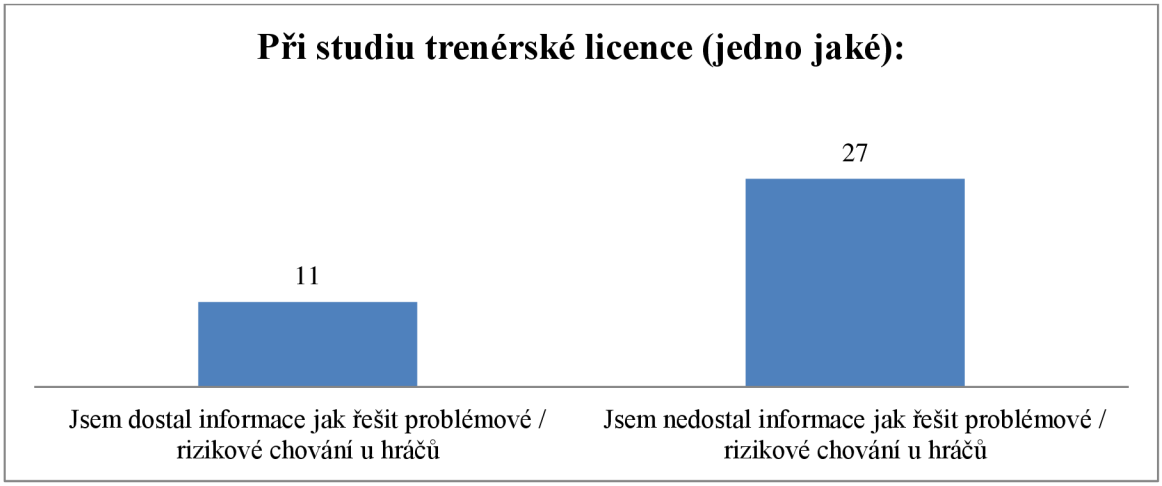

Graf č. 19 - Dostali trenéři při studiu trenérské licence dostatek informací?

Vzdělávání trenérů mi přijde v České republice nedostatečné, ne ale po sportovní stránce. Z osnov ČSLH není patrné, že by trenéři dostávali informace o prevenci rizikového

chování u hráčů, je ale možné, že to spadá například do psychologie, proto mě zajímalo, zda si trenéři myslí, že byli dostatečně informováni či naopak. 27 respondentů nedostalo žádné informace, jak v problematice rizikového chování postupovat. Naopak 11 dotazovaných informace dostalo. Předpokládám tedy, že 11 informovaných trenérů má vyšší licenci, tedy hlavně licenci A, která je součástí studia na VŠ.

ČSLH také pořádá přednášky na různá témata související se sportem, častokrát se opakuje téma komunikace s rodiči a hráči, kde by se možná náznak postupu objevit mohl, také ČSLH ve spolupráci s hokejovým trenérem a mentálním koučem doktorem Marianem Jelínkem natočil sérii videí zabývající se motivací dětí, kde se objevuje například upozornění na ambiciózní rodiče, ale i další zajímavé poznatky. I toto vnímám jako přínos pro trenéry, ale pořád nelze mluvit o uceleném vzdělávání, které by trenéry alespoň částečně na tuto problematiku připravilo.

5.4.4 Přístup respondenta k hráčům

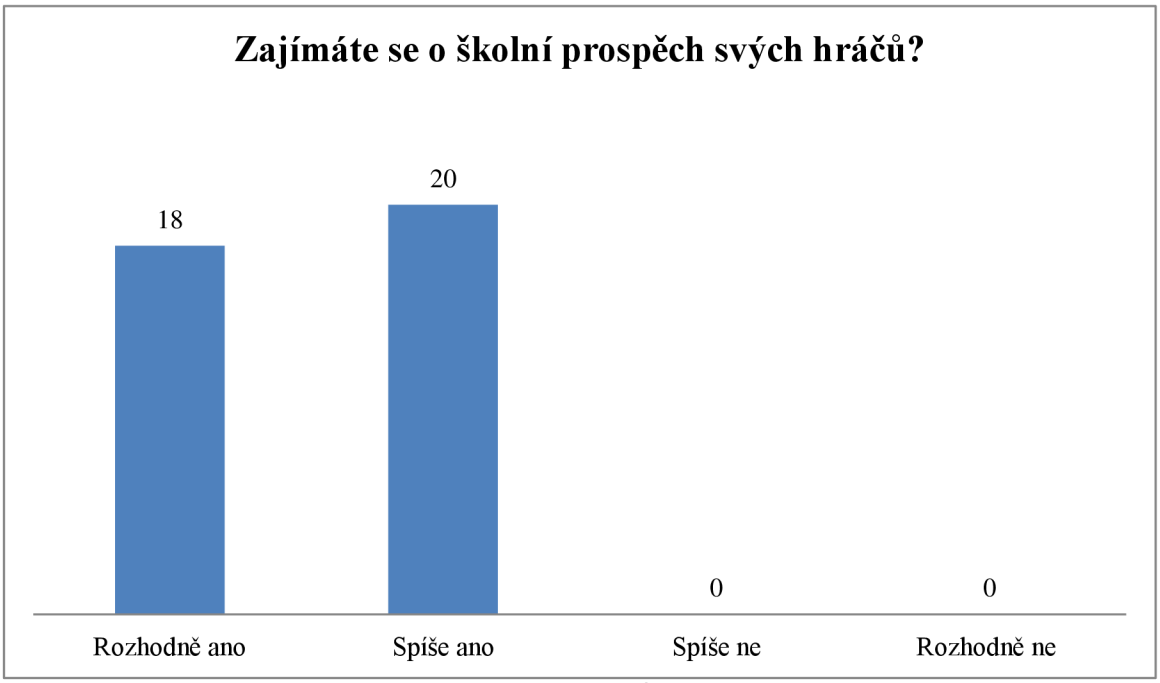

Graf č. 20 - Zajímají se respondenti o školní prospěch hráčů?

Dříve bylo běžné nasazování hráčů do zápasu podle školního prospěchu, kdo neměl známky, hrát nemohl. Dnes tomu tak již není, pokud tedy nezmíníme sportovní třídy a akademie. Pokud dáme dítě do sportovní třídy při HC, budeme mít jistotu o probíhající komunikaci mezi učiteli a trenérem. Podobně to probíhá i na akademiích, kde jsou ale ubytováni starší hráči. Pokud ale hovoříme o běžných klubech, kam dojíždí děti z okolních vesnic a nejsou na stejné škole, komunikace s učiteli většinou neprobíhá. Pokud přijde sám rodič za trenérem kvůli prospěchu svého dítěte, pak je samozřejmě na místě, aby trenér pomohl. Je však těžké v dnešní době školní prospěch dítěte ovlivňovat, dětí je málo, některé kluby nemají ani kompletní mládežnické kategorie, nelze tak tedy říci, že hráč se špatným prospěchem hrát nebude. Také je zde opačný problém, kdy trenéra nezajímá škola, protože mu jde pouze o výsledky.

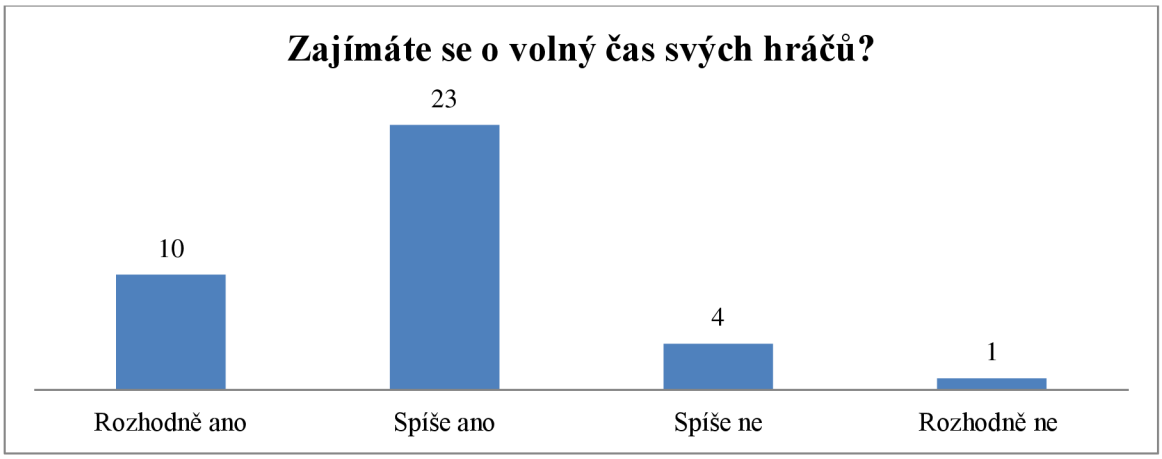

Graf č. 21- Zajímají se respondenti o volný čas hráčů?

Pokud se trenér zajímá o volný čas hráčů, může tak lehce rizikové chování odhalit. Je také dobré snažit se s volným časem u hráčů pracovat a snažit se ho nepřímo i přímo ovlivnit například ukládáním měsíčních výzev, příkladem může být uběhnutí co nejdelší vzdálenosti a jiné. Hráči se mohou svým volným časem navzájem motivovat, je jen na trenérovi, jak bude s tímto faktem pracovat. Pokud bude chválit hráče, který ve volném čase hraje pouze hry na počítači, nebude to mít dobrý vliv na ostatní, pokud ale pochválí hráče, který doma cvičí, je větší pravděpodobnost, že se ke cvičení přidají i ostatní. Trenér je pro hráče jakýmsi vzorem, každý chce být pochválen, proto věřím, že právě trenér může volný čas svých svěřenců ovlivnit.

I když zde vidíme, že ne všichni respondenti mají zájem o volný čas svých hráčů, pořád nám tady převládá většina kladných odpovědí.

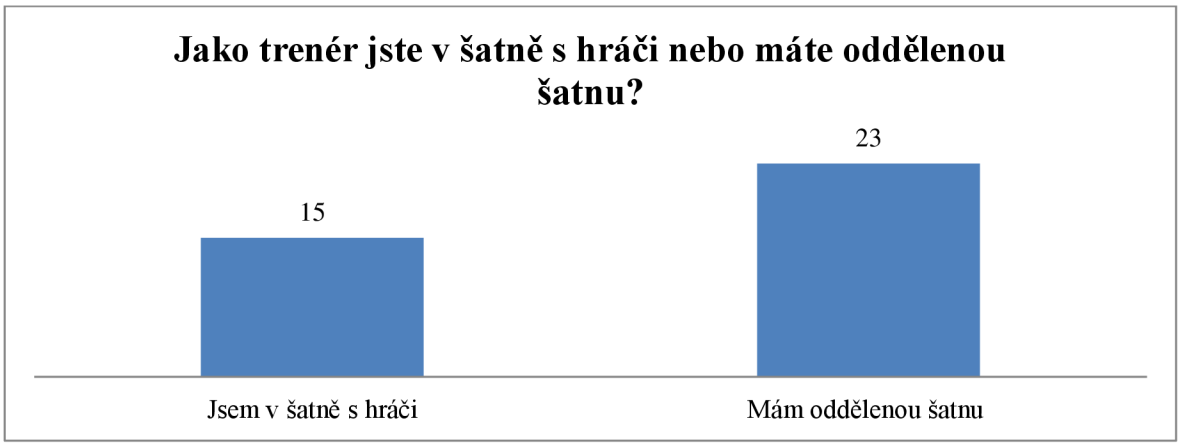

Graf č. 22 - Reakce respondentů na příchod nového hráče do týmu

Také to, zda má trenér společnou kabinu s hráči, může být například u šikany rozhodující faktor. Pokud má trenér kabinu mimo, kluci mají více prostoru, nejsou pod takovou

kontrolou, jako když je trenér přítomen. Myslím si, že ale není zásadní, zda trenér v kabině je, nebo není, ale to, zda se zajímá o dění v kabině v době jeho nepřítomnosti. Oddělenou šatnu má dvacet tři dotazovaných, o dění v šatně po dobu nepřítomnosti trenéra se zajímá 32 respondentů.

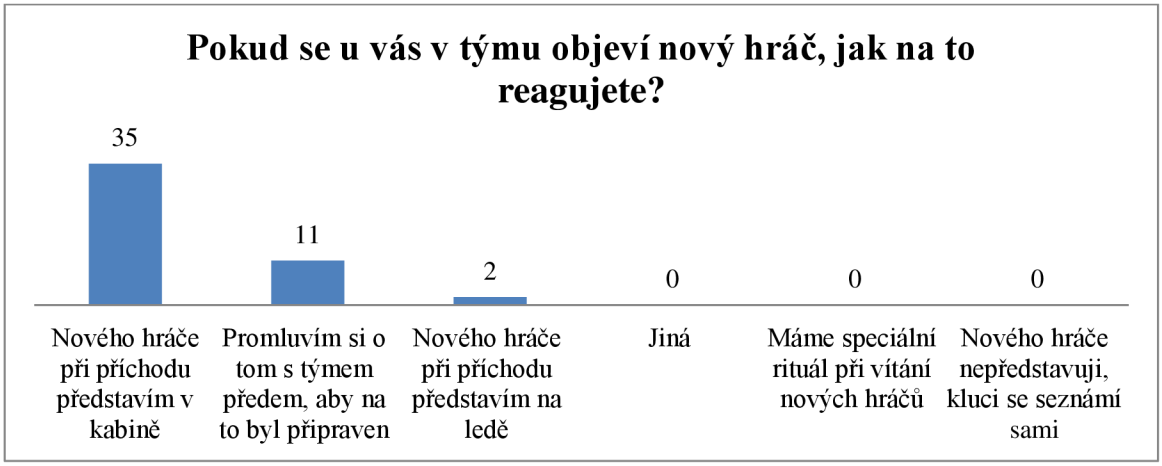

Graf č. 23 - Má trenér oddělenou nebo společnou šatnu?

O tom, jak uvést do třídy nového žáka, je mnoho článků, ale jak vhodně začlenit do týmu nového hráče? Ačkoliv se někomu může zdát tato situace lehká, opak je pravdou. Každý hráč má v týmu své postavení a příchod nového hráče může fungující tým narušit, o to víc je třeba dbát na správné uvedení hráče, zvlášť pak v kategorii starších žáků a dorostu.

Nejideálnější je promluvit si s týmem o příchodu nového hráče předem, připravit je na to, ubezpečit je, že se o své místo v týmu bát nemusí. Kluci by měli nového hráče brát jako kamaráda, a ne jako konkurenci, které se obávají. Chyba je, pokud trenér nového hráče představuje až na ledě. Hráč přichází do šatny, kde ho nikdo nezná, ostatní hráči nevědí, kdo to je. Nastává tak situace, ve které se nikdo necítí příjemně. Tuto, dle mě, chybnou variantu uvádění hráče do týmu používají dva respondenti. Ostatní respondenti si promluví s týmem předem a při příchodu nového hráče představí.

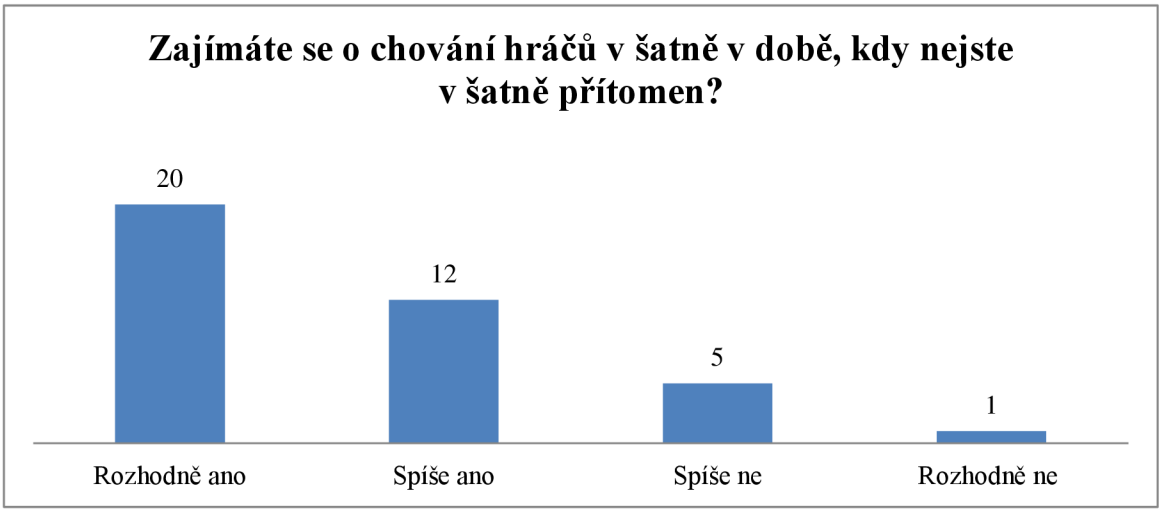

Graf č. 24 - Zajímá se respondent o chování hráčů v šatně v době jeho nepřítomnosti?

To, zda má trenér šatnu s hráči nebo nemá, nepovažuji za tak důležité. Klíčové pro mě je, zda se trenér zajímá o chování hráčů v době, kdy v šatně není. Co hráči dělají, jak se k sobě chovají, jestli tam nevzniká nějaký problém. Takovým jednoduchým ukazatelem může být například opakovaný pozdní příchod na led jednoho hráče – je to proto, že je pomalý, nebo proto, že mu ostatní schovávají věci? Takových situací je ale spousta. Častokrát se může jednat o škádlení a je těžké to kolikrát rozeznat, proto je klíčová komunikace s hráči, zájem o dění v šatně, individuální neformální rozhovory s hráči. Je jasné, že pokud se v šatně nějaká šikana vyskytuje, bude se to dít právě v nepřítomnosti trenéra.

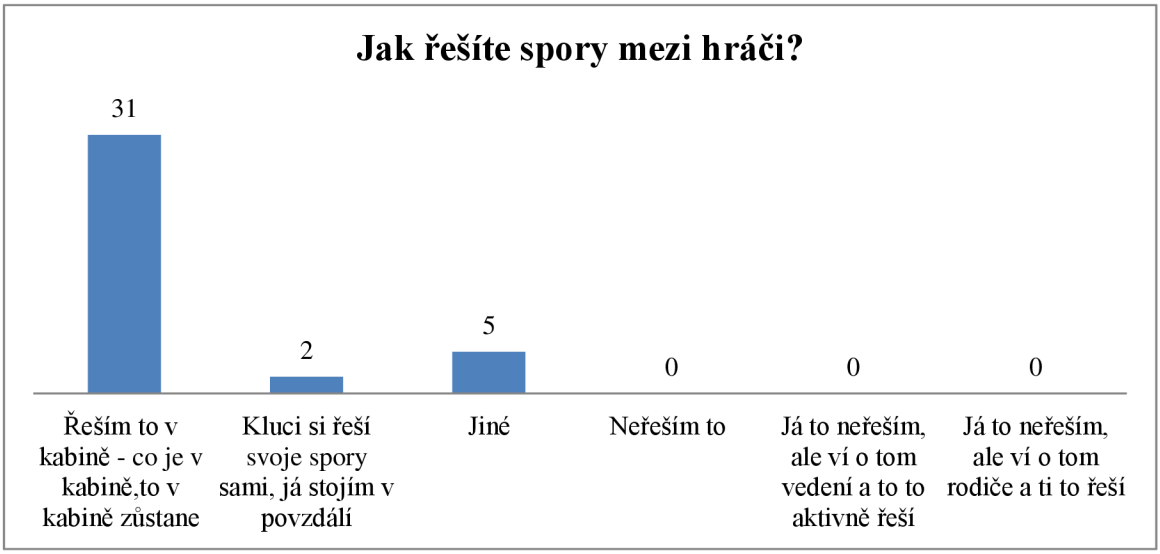

Graf č. 25 - Způsob řešení sporů mezi hráči

Samozřejmě to, že se trenér o dění v kabině zajímá, nezabrání všem sporům. I proto byla následující otázka zaměřena na řešení sporů. Téměř většina dotazovaných (31) řeší spory v rámci kabiny. Dva respondenti uvádějí, že stojí v povzdálí a nechávají hráče, aby si svoje

spory vyřešili sami. Jeden respondent také uvádí, že u menších sporů pouze dohlíží z povzdálí, pokud jde ale o závažnější věc, řeší to opět v rámci kabiny. Objevuje se zde také řešení na ose hráč – trenér – rodič.

Osobně si myslím, že není špatné u malých sporů stát v povzdálí a nechat kabinu, ať to zkusí vyřešit. Někdy je totiž pro tým lepší, když si problémy vyřeší sami.

5.4.5 Názory na fair-play hru

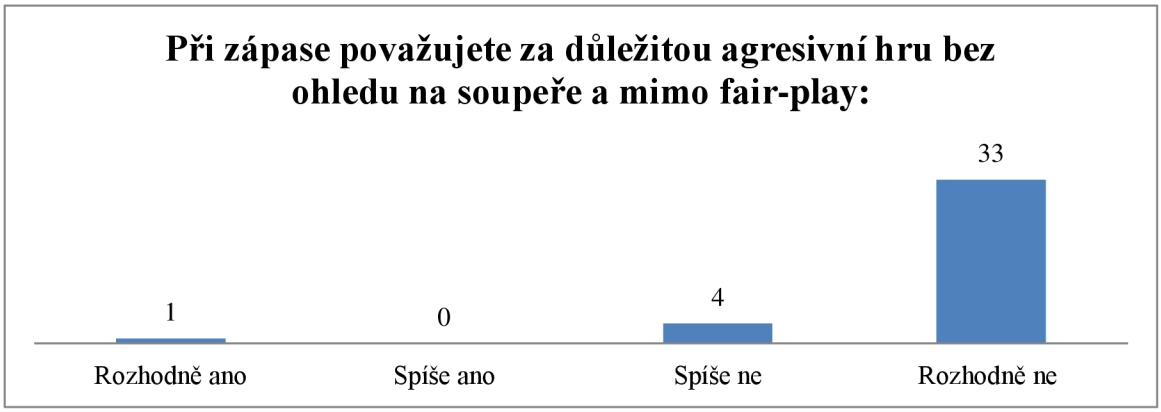

Graf č. 26 - Respondenti považují při zápase za důležitou agresivní hru bez ohledu na soupeře a mimo fair-play

Zde můžeme vidět, že téměř všichni dotazovaní netolerují agresivní hru mimo pravidla. Našel se však jeden respondent, který tuto hru schvaluje a vyžaduje. Rozhodně nemůžeme děti učit agresivní hře mimo pravidla. Hráči si často prvky hokeje přenáší do života, je tedy důležité naučit je respektu jak k soupeři, tak i ke spoluhráčům. Ukázat jim, že dodržování pravidel je důležité a není správné pravidla obcházet. Tento správný přístup učí hráče nevzdávat se, bojovat, i když se prohrává, ale stále v rámci pravidel.

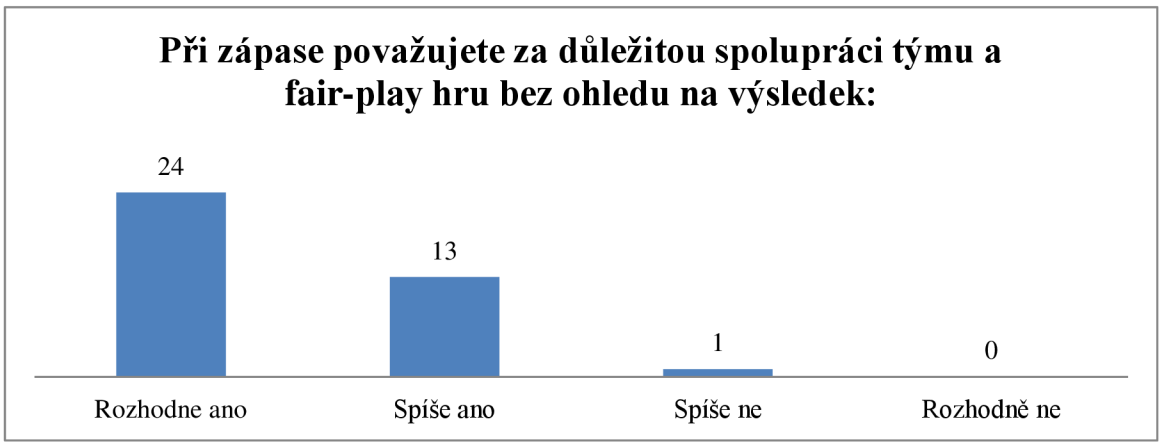

Graf č. 27 - Respondenti považují při zápase za důležitou spolupráci týmu a fair-play hru bez ohledu na výsledek

Opět podobné výsledky jako u předchozího grafu. Ukazuje se, že na místech mládežnických trenérů jsou správní lidé, pro které je důležitější týmový výkon, spolupráce a fair-play hra než výsledek. Jeden respondent nám opět odpovídá jinak. Může nás těšit, že je pouze jeden a můžeme doufat, že mu neprojde tzv. rukama příliš dětí.

Osobně jsem zažila trenéry, kteří vyžadovali od svých hráčů agresivitu, nemluvím zde ale o přirozené agresivitě, která k hokeji samozřejmě patří. Bohužel toto není vidět jinou z mládežnických kategorií, ale setkávám se s tím i v ženském hokeji.

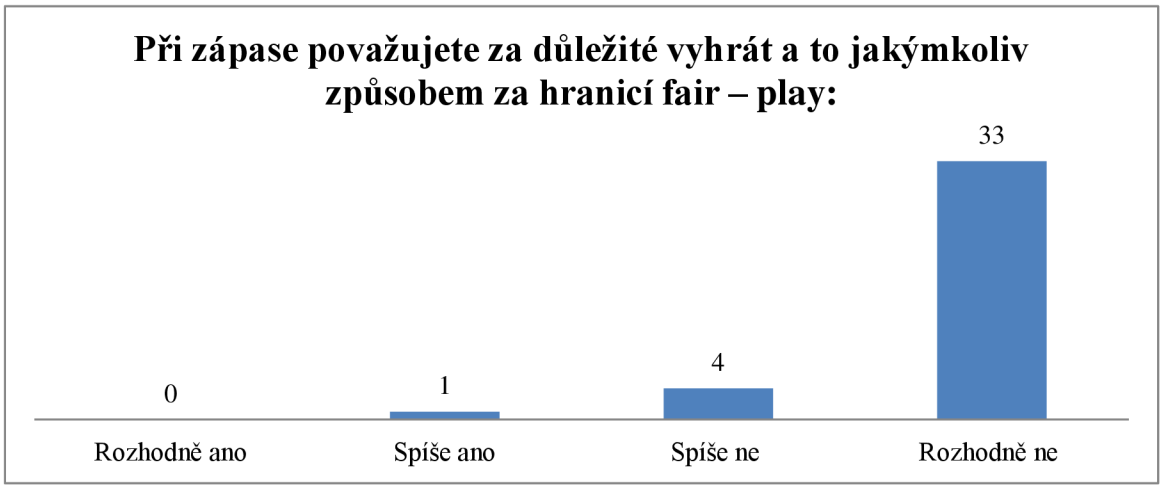

Graf č. 28 - Respondenti považují při zápase za důležité vyhrát, a to jakýmkoliv způsobem za hranicí fair-play

I poslední otázka je položená na podobný způsob jako předchozí dvě a také odpovědi jsou téměř totožné. 37 respondentů neschvaluje výhru za každou cenu.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zmapování prevence v českých hokejových klubech a názor trenérů na prevenci a jejich dosavadní zkušenosti. Výzkumné šetření bylo poměrně rychlé a jednoduché, ale přineslo mnoho zajímavých poznatků.

Z celkového počtu oslovených respondentů jich zareagovalo poměrně málo, musíme však vzít v potaz citlivost a uzavřenost tématu a to i přes to, že se jednalo o anonymní dotazník.

Potvrdila se hypotéza číslo 2 – prevence v českých hokejových klubech je nedostatečná.

Jak jsem předpokládala, ukázalo se, že prevence v hokejových klubech je nedostatečná. Byla jsem příjemně překvapena zjištěním, že se u nás existují kluby, které realizují preventivní programy. Potěšil mě také poměrně velký zájem o případné preventivní programy, v tomto případě jsem neočekávala přílišný zájem. I fakt, že by se našel čas, na případnou realizaci prevence, považuji za důležitý poznatek.

Co se zkušeností respondentů týká, překvapil mě nízký výskyt šikany, což je samozřejmě dobře. Naopak mě ale nepřekvapil výskyt ambiciózních rodičů, kterých je opravdu hodně a najdeme je na každém utkání mládeže, v tomto směru je těžké nějak zasahovat. Je třeba rodiče na jejich chyby upozornit, nejlépe i formou přednášek, kde bude od trenéra obecně vysvětleno, co dětem škodí – nejlépe s oporou o svazová videa s doktorem Jelínkem.

Kladně hodnotím i přístup trenérů ke hře, hráčům, ale i k řešení problémů, kde je vidět, že trenéři postupují správně. Oceňuji i jejich zájem o prevenci, i z toho je poznat, že je trénování baví, chtějí se dále vzdělávat, aby mohli svým hráčům předat co nejvíce zkušeností a to nejen těch hokejových. Další pozitivum vidím v tom, že trenéři vnímají hráče komplexně, nechtějí ho učit pouze hokejové dovednosti, ale vychovat z něj silnou osobnost, která bude prospěšná společnosti.

Myslím si, že mé poznatky jsou dobrým krokem pro budoucnost a otvírají nové možnosti pro prevenci. Právě zmiňovaný film Smečka by se mohl stát, dle mého názoru, základním stavebním prvkem prevence pro hokejové kluby.

Otázkou však zůstává, zda bude chtít touto cestou jít i ČSLH, jelikož veškerou moji prosbu o pomoc při tvorbě této bakalářské práce odmítl. Závěrem ale mohu říci, že mě výsledky mé práce příjemně překvapily a potěšily.

Seznam použité literatury

1. BĚLÍK. *Prevence rizikového chování žáků z pohledu pedagogů*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2018. ISBN 978-80-7435-726-8.
2. *CO DĚLAT – INTERVENCE PEDAGOGA: Školní šikana*. In: . Praha: MŠMT, 2016, ročník 2016, 21149/2016.
3. HÁJEK, Bedřich. HOFBAUER, Břetislav. PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. 2. vyd. Praha: Portál, 2011. Str. 11–12
4. HOFBAUER, Břetislav. Děti, mládež a volný čas. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. Str. 47.
5. https://www.ceskyhokej.cz/clanky/cesky-hokej-zacal-poradat-seminare-pro-rodice-a-trenery-nejmensich-hokejistu
6. https://www.ceskyhokej.cz/treneri/metodicke-materialy/dokumenty-ke-stazeni
7. HUTYROVÁ, RŮŽIČKA a SPĚVÁČEK. *Prevence rizikového a problémového chování*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 978-80-244-3725-5.
8. JIRÁK, Jan. O účincích médií. *Metodický portál: Články* [online]. 20. 06. 2005, [cit. 2021-10-16]. Dostupný z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/246/O-UCINCICH-MEDII.html>. ISSN 1802-4785.
9. KLAPILOVÁ, Světla. Úkoly rodiny v primární prevenci sociálních deviací. In: Mravní nemoci mládeže a jejich prevence. 1. vyd. Brno: Konvoj, 1998. Str. 24 – 25.
10. MAJOROVÁ, Lucie. *Komparace kolektivních a individuálních sportovních volnočasových aktivit dětí* [online]. Liberec, 2016 [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: https://dspace.tul.cz/bitstream/handle/15240/25687/BP_Majorova.pdf?sequence=-1. Bakalářská. Technická univerzita v Liberci.
11. MARTENS, Rainer. *Úspěšný trenér*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1011-0.
12. MICHALÍKOVÁ. *Vliv mezinárodního úspěchu českých sportovců na výběr a formování vztahu mladých lidí k aktivnímu sportování* [online]. Brno, 2015 [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/kek3t/bp_michalikova.pdf. Bakalářská. MASARYKOVA UNIVERZITA.

13. NĚMEC, Richard. *ČINNOSTI TRENÉRA V HOKEJOVÉ PŘÍPRAVCE* [online]. Brno, 2012 [cit. 2021-10-16]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/lj593/BP_Richard_Nemec.pdf. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA Fakulta sportovních studií Katedra sportovních her.
14. NEŠPOR. *Návykové chování a závislost*. Praha 8: Portál, 2000. ISBN 80-7178-432-X.
15. NIELSEN. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4042-3.
16. PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. Pedagogika volného času. 3. aktual. vydání Praha: Portál, 2002. Str. 39–41
17. PERIČ, Tomáš a Jan BŘEZINA. *Jak nalézt a rozvíjet sportovní talent*. Praha: Grada Publishing, 2019, 224 s. ISBN 978-80-271-0527-4.
18. *Policie České republiky* [online]. Praha: Policie ČR, 2021 [cit. 2021-11-10]. Dostupné z: https://www.policie.cz/clanek/preventivni-informace-sikana.aspx
19. ŘÍČAN. *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-049-9.
20. SLEPIČKA. *Psychologie sportu*. 2. Praha: Karolinum, 2014. ISBN 978-80-246-1602-5.
21. SLEPIČKA. *Rizikové chování ve sportu dětí a mládeže*. Praha: Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3995-6.
22. *SOUTĚŽNÍ A DISCIPLINÁRNÍ ŘÁD: Náležitosti a povinnosti členů družstev*. In: . Praha: ČSLH, 2020, ročník 2020, číslo 319. Dostupné také z: https://www.ceskyhokej.cz/data/document/file/2021-08-04-soutezni-a-disciplinarni-rad-zmeny-.pdf
23. SPOUSTA, Vladimír a kol. Metody a formy výchovy ve volném čase. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1996. Str. 12.
24. *Trenérské licence*. In: . Praha: ČSLH, 2020, ročník 2020, číslo 115. Dostupné také z: https://www.ceskyhokej.cz/data/document/file/2020-07-30-115-trenerske-licence.pdf
25. *Úvod do etopedie*. 414. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-449-9.
26. VÁŽANSKÝ, Mojmír. SMÉKAL, Vladimír. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. Str. 30–31.

Seznam grafů

Graf č. 1 - Věk respondentů 33

Graf č. 2 - Typ trenérské licence 34

Graf č. 3 - Trénovaná kategorie 35

Graf č. 4 – Délka praxe 35

Graf č. 5 – Postavení klubu 36

Graf č. 6 - Znají respondenti nějaký hokejový klub v ČR, který realizuje preventivní programy? 37

Graf č. 7 - Znají respondenti nějaký hokejový klub v zahraničí, který realizuje preventivní programy? 37

Graf č. 8 - Snaží se respondenti o nějakou formu prevence proti rizikovému chování? 38

Graf č. 9 - Názor respondentů na preventivní programy 39

Graf č. 10 - Pokud by byl vytvořen preventivní program zaměřený přímo na sportovní kluby, byl by, podle respondentů, o něj zájem? 39

Graf č. 11 - Mají trenéři s hráči nějaké akce mimo led? 40

Graf č. 12 - Zkušenosti respondentů s konkrétními projevy rizikového chování 41

Graf č. 13 - Pokud má trenér podezření na šikanu, jak postupuje? 42

Graf č. 14 - Považují respondenti za důležité zajímat se o osobní problémy hráčů? 42

Graf č. 15 - Pokud respondent zjistí, že jeho hráč požívá návykové látky, jak postupuje? 43

Graf č. 16 - Viděli respondenti, film Smečka? 44

Graf č. 17 - Pokud ano, jaký je jejich názor? 44

Graf č. 18 - Pokud ano, hovořili o filmu s hráči? 45

Graf č. 19 - Dostali trenéři při studiu trenérské licence dostatek informací? 45

Graf č. 20 - Zajímají se respondenti o školní prospěch hráčů? 47

Graf č. 21- Zajímají se respondenti o volný čas hráčů? 48

Graf č. 22 - Reakce respondentů na příchod nového hráče do týmu 48

Graf č. 23 - Má trenér oddělenou nebo společnou šatnu? 49

Graf č. 24 - Zajímá se respondent o chování hráčů v šatně v době jeho nepřítomnosti? 50

Graf č. 25 - Způsob řešení sporů mezi hráči 50

Graf č. 26 - Respondenti považují při zápase za důležitou agresivní hru bez ohledu na soupeře a mimo fair-play 51

Graf č. 27 - Respondenti považují při zápase za důležitou spolupráci týmu a fair-play hru bez ohledu na výsledek 52

Graf č. 28 - Respondenti považují při zápase za důležité vyhrát, a to jakýmkoliv způsobem za hranicí fair-play 52

Seznam zkratek

UPT = Unie Profesionálních Trenérů

ČOV = České trenérské akademie

ČSLH = Český svaz ledního hokeje

FTVS UK = Fakultou tělesné výchovy a sportu Univerzity Karlovy

FSS MU = Fakultou sportovních studií Masarykovy univerzity

VOŠ ČUS = Vyšší odbornou školou České unie sportu s. r. o.